

Det Dyreetiske Råd

Udtalelse om lystfiskeri

Det Dyreetiske Råd

Udtalelse om lystfiskeri

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Veterinærenheden
Slotsholmsgade 12
1216 København K

September 2013

Udtalelse om lystfiskeri

© 2013 Det Dyreetiske Råd

København

Grafisk tilrettelæggelse: Karsten Borup

Sat med Minion og Rotis

Tryk: AN:sats

1. udgave, 1. oplag

Printed in Denmark 2013

Det Dyreetiske Råd

Det Dyreetiske Råd er nedsat i henhold til Dyreværnsloven, som trådte i kraft 1. september 1991. Rådet erstattede Det Ethiske Råd vedrørende Husdyr, som havde fungeret siden 1986.

Rådet bestod ved udarbejdelsen af udtalelsen af flg. medlemmer:

Vicedirektør Bengt Holst (formand)
Professor Pia Haubro Andersen
Gårdejer Britt Brøchner-Nielsen
Afdelingschef Per Krogsgaard Christiansen (*til april 2012*)
Proprietær Per Bach Laursen
Kontorchef Karen Lorenzen (*fra april 2012*)
Biolog Peter Møllerup
Agronom Dorte Rebbe Schou
Dyrlæge Anne Sørensen
Dyrlæge Mette Vaarst
Journalist Gorm Vølver

Det Dyreetiske Råd har til opgave ud fra en etisk vurdering at følge udviklingen inden for dyreværn. Rådet kan afgive udtalelse om spørgsmål inden for dyreværn og skal på fødevarerministerens begæring afgive udtalelse om særlige spørgsmål vedrørende lovgivningen om dyreværn (jf. Dyreværnsloven, § 25).

Der er kommet følgende udtalelser fra Det Dyreetiske Råd:

- Udtalelse om dyreforsøg (1992)
- Udtalelse vedrørende svineproduktion (1993)
- Udtalelse om buejagt (1993)
- Udtalelse vedrørende hold af dyr, der kan frembyde fare eller skabe frygt, eller som vanskeligt kan holdes i fangenskab på dyreværnmæssigt forsvarlig måde (1994)
- Udtalelse vedrørende slagtefjerkræ (1995)
- Udtalelse om økologisk husdyrproduktion (1995)
- Udtalelse om bioteknologi i forbindelse med dyr (1996)
- Udtalelse om skadedyrsbekæmpelse (1997)
- Udtalelse om rituelle slagtninger (1997)

- Anvendelse af "Ovum-Pick-Up"-teknik til opsamling af oocytter fra tamkvæg (1998)
- Udtalelse om hold af heste (1998)
- Udtalelse vedrørende afregistrering af visse lægemidler til heste (1998)
- Udtalelse om avl af dyreracer, hvor fødselsvanskeligheder vil forekomme hyppigt (1998)
- Udtalelse om avl af hunde og katte (1999)
- Udtalelse om etiske grænser for medicinsk og kirurgisk behandling af familiedyr (1999)
- Udtalelse om halekupering af hunde (2000)
- Debatoplæg om kloning og kloningsrelaterede teknikker (2000)
- Udtalelse om kloning af dyr (2001)
- Udtalelse om æglæggende høner (2001)
- Udtalelse om kloning (2002)
- Udtalelse om pelsdyrproduktion (2003)
- Udtalelse om katte (2004)
- Udtalelse om rituelle slagtninger (2005)
- Udtalelse om jagt med rovfugle (2006)
- Udtalelse om malkekvæg (2006)
- Udtalelse om menneskers seksuelle omgang med dyr (2006)
- Mand eller mus? Redegørelse om etiske aspekter ved kimæreforskningen (2007)
- Udtalelse om familie og hobbydyr (2008)
- Supplement til redegørelsen "Mand eller mus" (2008)
- Udtalelse om jagt (2010)
- Udtalelse om markedsdrevet dyrevelfærd (2012)

Udtalelserne er tilgængelige på Fødevarerstyrelsens hjemmeside: www.foedevarestyrelsen.dk

Alle henvendelser til Det Dyreetiske Råd bedes rettet til Rådets sekretariat:

Det Dyreetiske Råd
Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Veterinærenheden
Slotsholmsgade 12
1216 København K
Tlf. 33 92 33 01
E-mail: veterinaer@fvm.dk

Indhold

Sammenfatning	5
Baggrund	9
Formål	11
Eksisterende lovgivning og andre rammer	11
Lystfiskeri i Danmark	19
Problemområder ved lystfiskeri samt Det Dyreetiske Råds overvejelser og anbefalinger	21
Fiskevelfærd	22
Put & Take	26
Catch & Release	27
Bule- og stimefiskeri	30
Levende agn	32
Konklusioner	33
Bilag 1: Det Dyreetiske Råds aktiviteter i forbindelse med udtalelsen	35
Bilag 2: Litteratur	36

Udtalelse om lystfiskeri

Sammenfatning

Lystfiskeri er en udbredt hobby. Det anslås, at omkring en femtedel af den danske befolkning i et eller andet omfang har prøvet eller regelmæssigt dyrker lystfiskeri, og spænding, afstresning og naturoplevelserne anføres som de hyppigste grunde til at dyrke denne hobby.

Der er i de senere år kommet mere fokus på fiskevelværd både forskningsmæssigt og lovgivningsmæssigt. Forskningen er især rettet mod fisks evne til at registrere og opleve smerte og til at have en form for bevidsthed. På nuværende tidspunkt deler forskningen sig i to lejre: dem, der mener, at fisk ganske vist har de strukturer i kroppen, der skal til for at kunne reagere på en smertepåvirkning, men ikke har de hjernestrukturer, der skal til for at opleve smerten; og dem, der mener, at fisk har tilstrækkelige strukturer i hjernen til i et eller andet omfang at opleve, at noget gør ondt.

Det Dyreetiske Råd har med interesse fulgt udviklingen i synet på fisk og den tilhørende forskning og fastsættelse af regler. Rådet hilser velkomment, at også denne dyregruppe er blevet gjort til genstand for overvejelser om dyrevelfærd. Rådet er samtidig opmærksomt på den forskningsmæssige usikkerhed, der eksisterer om fisks evne til at registrere og opleve smerte. Rådets holdning er imidlertid, at den tvivl, som den videnskabelige usikkerhed efterlader, bør komme fiskene til gode. Rådet forudsætter derfor i denne udtalelse, at fisk biologisk set kan betragtes på lige fod med andre hvirveldyr, og at fisk i hvert fald i et vist omfang kan både registrere og opleve smerte.

Rådet håber med denne udtalelse generelt at øge opmærksomheden på relevante etiske hensyn, herunder

velfærdsmæssige, i relation til fisk. Rådet har i denne udtalelse valgt at fokusere på lystfiskeri men understreger, at valget af dette emne ikke kan tages som udtryk for, at Rådet ikke mener, at der er behov for også at drøfte andre former for brug af fisk.

Rådets overordnede holdning er, at lystfiskeri som udgangspunkt skal betragtes som andre former for brug af dyr. Det betyder blandt andet, at hvis man vil acceptere at spise dyr, må man også acceptere, at dyr i begrænset omfang kan påføres ulemper, stress og smerte, og at de ultimativt må lade livet. Det betyder endvidere, at der må stilles visse betingelser til lystfiskeriets udøvelse. Rådet lægger her vægt på betingelser som fx, at der er tale om en bæredygtig brug af naturens ressourcer, og at fiskeriet udøves på den mest skånsomme måde og med henblik på, at de fisk, der fanges, skal spises.

Rådet mener samtidig, at der i tilknytning til denne hobby er nogle muligheder for naturoplevelser, naturforståelse og fremme af respekt for, hvor maden kommer fra, som der bør værnes om. Rådet mener samlet set, at det fortsat skal være muligt at dyrke lystfiskeri, men at der set i lyset af den nuværende viden om fisk og normer for acceptabel behandling af dyr er behov for at evaluere balancen mellem hensyn til lystfiskerne og hensyn til fiskene samt for at revurdere praksis omkring lystfiskeri.

Rådet har i denne udtalelse koncentreret drøftelserne om følgende problemområder: fiskevelværd, Put & Take fiskeri, Catch & Release fiskeri, bulefiskeri og brug af levende agn.

Fiskevelfærd

Fra flere sider fremsættes anbefalinger både i relation til aflivning af fisk og til at nedbringe forekomsten af stress og læsioner ved fangst, samt ved håndtering og genudsætning. Efter Det Dyreetiske Råds opfattelse er der behov for visse lovmæssige tiltag omkring lystfiskeri, og der er desuden behov for, at den viden og de anbefalinger, der allerede er fremsat, udbredes til lystfiskere generelt. Rådet bakker op om disse anbefalinger og mener, at der her påhviler lystfiskerorganisationerne en stor opgave med at formidle disse anbefalinger til lystfiskerne. Blandt anbefalingerne fremhæver Rådet især dem, der vedrører skånsomme fangstmetoder samt genudsætning og aktiv aflivning af fisk, der skal med hjem. Med henvisning til de gældende anbefalinger mener Rådet, at aflivning bør foregå ved et bedøvende eller dræbende slag i hovedet efterfulgt af afblødning. Når børn fisker, mener Rådet, at det er de medfølgende voksnes ansvar at sikre, at fiskene aflives korrekt, eller såfremt børn fisker på egen hånd, at det er forældrenes ansvar at sikre, at børnene kan foretage en korrekt aflivning.

Det Dyreetiske Råd har drøftet muligheden for at afholde kurser med aflæggelse af prøve som forudsætning for, at man kan erhverve fisketegn. Rådet vurderer, at den viden, man tilegner sig gennem et sådant kursus, vil kunne bidrage væsentligt til at sikre, at lystfiskeriet foregår så skånsomt som muligt. Et af Rådets medlemmer mener, at det vil være rimeligt at stille krav om et obligatorisk kursus med prøve, mens de øvrige medlemmer er betænkelige ved dette som første skridt og i stedet anbefaler i første omgang at gå ad frivillighedens vej med kurser i regi af lystfiskerforeningerne. Disse medlemmer er dog samtidig bekymrede for, om kampagner og frivillige kurser alene har tilstrækkelig effekt. De anbefaler derfor videre, at erhvervelsen af fisketegn og fiskekort i højere grad skal ledsages af informationer om regler og anbefalinger vedrørende lystfiskeri, samt at der på internettet etableres en form for interaktiv barriere med relevante spørgsmål, som den, der ønsker at erhverve et fisketegn, er nødt til at forholde sig til, før fisketegnet kan erhverves. Hvis ikke opgaven kan løftes ad denne vej, mener disse

medlemmer af Rådet, at obligatoriske kurser og prøver i offentligt regi alligevel bør overvejes. Rådet mener i forlængelse heraf også, at kravet om at erhverve et fisketegn bør gælde for alle, der ønsker at dyrke lystfiskeri, og at aldersgrænserne bør evalueres.

Det Dyreetiske Råd opfordrer til, at der sættes mere fokus på fisk, både i velfærdsforskning og i relation til udvikling af skånsomt fiskegrej og -metoder. I det omfang at der allerede kan peges på forhold, grej og metoder, der er mere skånsomme, mener Rådet, at lystfiskere har en forpligtelse til at anvende disse. Rådet mener i forlængelse heraf, at det generelt ikke bør være tilladt at anvende kroge med modhager.

Put & Take

”Put & Take” fiskeri foregår i søer, hvor der er udsat fisk, som lystfiskeren kan fange. De fisk, der udsættes i søerne, kommer som oftest fra dambrug, dvs. den industrielle produktion af spisefisk. Fiskene opdrættes således som produktionsdyr, men i stedet for at blive slagtet til konsum bliver de sat ud i en sø, for at lystfiskere kan fange dem. Søen er afgrænset i forhold til omkringliggende vande, og der er ikke tale om udsætninger med henblik på, at fiskene skal have mulighed for at etablere sig som vilde bestande i et større vandsystem.

Det Dyreetiske Råd finder det etisk problematisk at opdrætte og udsætte fisk alene med det formål at tilgodese en hobby, hvor udsætningen ikke indgår som led i naturpleje, og hvor fiskene for at tilgodese denne hobby skal gennemgå en ekstra belastning i form af transport, udsætning og indfangning, inden de alligevel dør. Rådet mener endvidere, at opholdet i de nye omgivelser kan give anledning til visse velfærds-mæssige overvejelser. Selv om Put & Take fiskeri også kan understøtte andre forhold, som Rådet anser for positive, er det etisk problematisk ved selve det at opdrætte og udsætte fisk udelukkende til hobbyfangst efter et flertal af Rådets medlemmers opfattelse så tungtvejende, at disse medlemmer samlet set anbefaler,

at Put & Take fiskeri ikke længere skal være tilladt. Et af Rådets medlemmer vægter de drøftede hensyn anderledes og bakker ikke op om denne anbefaling.

Hvis der mod flertallets anbefaling fortsat vil være Put & Take fiskeri, er alle Rådets medlemmer enige om, at der lovmæssigt bør fastsættes velfærdsrelevante krav til godkendelse og drift af Put & Take søer, og at der bør arbejdes på at udvikle visse forhold i søerne for at tilgodese fiskene bedst muligt. Endelig lægger Rådet vægt på behovet for at sikre en tilstrækkelig, let tilgængelig og tydelig formidling til lystfiskerne om, hvordan fiskene skal håndteres og aflives korrekt.

Catch & Release

”Catch & Release” betyder, at fisken fanges og genudsættes. Det at blive fanget er en belastning, som udløser et stressrespons hos fisken. Der er dog stor forskel på belastningen for den enkelte fisk, der fanges og genudsættes, og dermed for dens overlevelse. Ved Catch & Release fiskeri resulterer fangsten således ikke i, at fisken aflives og tages med hjem. Efter Det Dyreetiske Råds opfattelse er det afgørende set fra et etisk synspunkt, hvilket formål fangsten så tjener, og om fangsten kunne have været undgået. Rådet mener, at der her er behov for at skelne mellem genudsætninger af fisk, der er fanget med henblik på genudsætning, og fisk, der utilsigtet er blevet fanget.

Det Dyreetiske Rådet finder generelt, at Catch & Release fiskeri, hvor fangst og genfangst indgår som det bærende element, hvad enten det er som en del af fiskearrangementer, konkurrencer eller på en selvstændig fisketur, er uacceptabelt. Rådet mener, at der skal være en fornuftig grund til at fiske, og det at fange en fisk og dermed påføre fisken en ulempe, alene for fornøjelsens, spændingens og oplevelsens skyld, uden planer eller ønsker om at tage den med hjem men blot for at sætte den ud igen, er efter Rådets opfattelse ikke en fornuftig grund. Rådet anbefaler derfor et forbud mod Catch & Release, hvor dette alene er det bærende element i lystfiskeriet.

Ved Catch & Release i forbindelse med fiskeri efter andre fisk og som led i naturforvaltning mener Rådet, at genudsætning af bifangster i et vist omfang må accepteres som en uundgåelig sideeffekt. Rådet forstår her bifangster som fx fredede eller for små fisk, der utilsigtet fanges, selv om lystfiskeren har fisket efter andre fisk med henblik på at tage disse med hjem. I det omfang at valg af fiskegrej, metoder, fiskevande og lign. kan reducere antallet af bifangster, mener Rådet, at lystfiskere bør målrette deres fiskeri mest muligt efter de ønskede fisk. Rådet mener i forlængelse heraf, at der bør være forbud mod at genudsætte en fisk, der kunne have været taget med hjem. I det omfang at der er behov for at genudsætte fisk, bakker Det Dyreetiske Råd op om de anbefalinger, der er fremsat fra anden side til at gøre dette mest skånsomt.

Bule- og stimefiskeri

Bule- og stimefiskeri er en form for havfiskeri, hvor en stor flok fisk, typisk af torsk eller sild, lokaliseres ved hjælp af ekkolod fra en båd. Der fiskes med en høj tæthed af kroge, og når der med jævne mellemrum rykkes i linerne med denne relativt høje koncentration af både kroge og fisk, er der risiko for fejlkrøgning af fiskene, dvs. krogene sætter sig andre steder end i fiskenes munde – på kroppen, i finnerne eller i gællerne. Hvis fisken er for lille og skal genudsættes, kan fejlkrøgning være u hensigtsmæssig, da overlevelschancerne forringes, hvis vitale dele af fisken er blevet beskadiget. Valget af fiskegrej og fiskemetoder kan have betydning for antallet af fejlkrøgninger.

Det Dyreetiske Råd ser et væsentligt problem i relation til fejlkrøgede fisk, der undslipper, eller som skal genudsættes, da fejlkrøgningen kan betyde, at fisken bliver påført skader i vitale dele af kroppen, og dens overlevelschancer derfor reduceres. Rådet finder, at fejlkrøgning af omkring halvdelen af fiskene, som en undersøgelse peger på, er uacceptabelt højt og mener, at antallet af fejlkrøgninger skal reduceres betydeligt, hvis det fremover skal være tilladt at udøve bulefiskeri.

Det Dyreetiske Råd mener, at ansvaret ligger hos lystfiskerne selv for at udvikle mere skånsomt grej og metoder, og for at de erfaringer om reduktion af fejlkrogninger, der er på nuværende tidspunkt, tages i anvendelse. Rådet mener, at overvejelser om udviklingen af grej og metoder bør omfatte alle relevante forhold, og at lystfiskerne må være indstillet på, at en nedbringelse af fejlkrogningerne samtidig kan betyde et mindre effektivt bule- og stimefiskeri.

Levende agn

Levende dyr bruges som lokkemad for at få fiskene til at bide på krogen. Der anvendes typisk orme, maddiker og små fisk. De dyrevelfærdsmæssige betragtninger i forbindelse med brug af levende fisk som agn vanskeliggøres af usikkerheden om, i hvor høj grad fisk kan registrere og opleve smerte. Vanskelighederne bliver endnu større i relation til orm og maddiker, men at der hos orme og maddiker registreres en eller anden form for påvirkning sandsynliggøres dog af, at de vrider sig ved montering på krogen.

Det Dyreetiske Råd mener ikke, at det er acceptabelt at anvende levende fisk som agn. Fisken udsættes herved for en unødvendig stresspåvirkning og formentlig også for en smertepåvirkning. Rådet har svært ved at se, hvordan dette er foreneligt med dyreværnslovens bestemmelse om at beskytte dyr bedst muligt mod smerte og lidelse m.m. Rådet mener, at dette hensyn til beskyttelse af dyr vejer tungere end hensynet til lystfiskerens ønske om at anvende den mest effektive agn. Det Dyreetiske Råd anbefaler derfor, at det gældende forbud mod brug af levende hvirveldyr som agn også skal omfatte fisk. Hvis lystfiskeren gerne vil bruge fisk som agn, skal disse derfor først aflives efter gældende anbefalinger.

Det Dyreetiske Råd finder på nuværende tidspunkt ikke, at der foreligger tilstrækkelig viden om hvirvelløse dyr som fx orm og maddiker til, at Rådet ud fra en velfærdsmæssig betragtning kan tage stilling til brug af disse dyr som levende agn. Rådet mener dog grundlæggende, at man skal vise respekt for brug af levende dyr og anbefaler derfor, at der anvendes alternativer, hvor dette er muligt.

Baggrund

Mennesker har fanget fisk ved hjælp af kroge i hvert fald siden stenalderen. Lystfiskeri, forstået som en aktivitet der ikke bare har til formål at skaffe mad på bordet men også er drevet af fornøjelse, har formodentlig været dyrket i flere tusind år. Afbildninger af lystfiskeri kendes fra Egypten fra omkring 3000 år f.Kr., og lystfiskeri er beskrevet i Europa fra middelalderen. Fiskeri som en lystbetonet beskæftigelse er således ikke et nyt fænomen. Det lystbetonede element var formodentlig tidligere mest udbredt blandt konger, adelige og anden overklasse.

Lystfiskeri er en udbredt hobby, som omkring en femtedel af den danske befolkning har prøvet.

FOTO: KAARE MANNICHE EBERT

I dag er lystfiskeri en udbredt hobby, også i Danmark, og det kan der være flere grunde til. I en tid hvor mange mennesker bor i byer og arbejder indendørs, kan man let føle sig afskåret fra naturen, vind og vejr og

årstidernes skiften. Her giver lystfiskeriet en mulighed for at komme ud og opleve naturen, fx ligesom på en vandretur. Lystfiskeriet giver samtidig også mulighed for at indgå i en form for samspil med naturen ved at skaffe mad på bordet fra naturens ressourcer.

Lystfiskeri giver mulighed for at indgå i en form for samspil med naturen ved at skaffe mad på bordet fra naturens ressourcer. Der kan være en stor tilfredsstillelse forbundet med selv at fange den fisk, man spiser, måske ledsaget af fortællinger om, hvor og hvordan fisken er fanget.

FOTO : KIM HOLM BOESEN

Der kan således være en stor tilfredsstillelse forbundet med selv at fange den fisk, man spiser, måske ledsaget af fortællinger om, hvor og hvordan fisken er fanget. For nogle kan der også være en glæde ved konkurrencemulighederne om at fange de største, fleste eller mest sjældne fisk eller anvende særligt krævende fiskemetoder. Og som ved andre hobbyer kan lystfiskeriet være et frirum i fred for andre mennesker, hvis man dyrker det alene, eller, hvis man dyrker det sammen med andre, være en del af et socialt fællesskab. Endelig giver lystfiskeriet også en mulighed for at fremme viden om og forståelsen for, hvor maden kommer fra, og hvilken betydning naturpleje og balancer i natur og miljø har for at bevare fx fiskebestande – elementer der især kan være af betydning i forhold til børn og unge.

I en undersøgelse foretaget for Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i 2010 anslås det, at omkring en femtedel af den danske befolkning i et eller andet omfang har prøvet eller regelmæssigt dyrker lystfiskeri.

Lystfiskeri giver mulighed for at fremme viden om, hvor maden kommer fra, samt betydningen af naturpleje og balancer i natur og miljø – elementer der især kan have betydning i forhold til børn og unge.

FOTO: KIM HOLM BOESEN

I undersøgelsen anføres spænding, afstresning og naturoplevelserne som de hyppigste grunde til at dyrke denne hobby. Ud over danske lystfiskere tiltrækker de danske fiskevande også en del turister, især fra Tyskland.

Mens der i de seneste årtier har været stor fokus på dyrevelfærd generelt og i særdeleshed i forbindelse med landbrugsproduktionen, har der kun været begrænset opmærksomhed på velfærd i forbindelse med fisk. Selv om fisk tilhører gruppen af hvirveldyr, og dermed i anatomisk og fysiologisk opbygning overordnet set ligner de dyrearter, som mennesker almindeligvis bekymrer sig om, har fisk ikke været genstand for

den samme opmærksomhed. Tværtimod er det en udbredt antagelse, at fisk ikke oplever smerte eller på anden måde er generet af menneskers aktiviteter, bortset fra de forhold der påvirker fiskenes mulighed for overlevelse og reproduktion. Opmærksomheden i relation til fisk har derfor også primært været rettet mod at sikre bestandenes sundhed og overlevelse, dvs. mod sygdomme og kvaliteten af vandmiljøet. Dette er imidlertid ved at ændre sig. Der er i de senere år kommet mere fokus på fiskevelfærd både forskningsmæssigt og lovgivningsmæssigt. Det sidste er formodentlig en følge af den store udvikling i dambrug, der på mange måder kan sammenlignes med anden dyreproduktion og dermed har skærpet behovet for at fastsætte lovmæssige rammer. Forskningen omkring fisks velfærd er især rettet mod fisks evne til at registrere og opleve smerte og at have en form for bevidsthed. På nuværende tidspunkt deler forskningen sig i to lejre: dem, der mener, at fisk ganske vist har de strukturer i kroppen, der skal til for at kunne reagere på en smertepåvirkning, men ikke har de hjernestrukturer, der skal til for at opleve smerten; og dem, der mener, at fisk har tilstrækkelige strukturer i hjernen til i et eller andet omfang at opleve, at noget gør ondt.

Der er formodentlig flere grunde til, at fisk ikke har været inkluderet i den generelle udvikling på dyrevelfærdsområdet. Fisk ser meget anderledes ud, end de dyr mennesker almindeligvis bekymrer sig om, og de lever under vand, hvor de er sværere at iagttage. Det kan derfor være sværere at forestille sig, hvordan det er at være en fisk sammenlignet med, hvordan det er at være fx en ko. Fisk har heller ikke pels, brune øjne eller andre træk, der appellerer til menneskers omsorg. Tværtimod er de kolde og slimede og betragtes af nogle som ulækre. Desuden udtrykker de sig ikke med kropssprog, mimik eller med lyde på en måde, som mennesker umiddelbart kan forholde sig til, og som derfor kan give anledning til bekymring. Mange kan derfor have svært ved at forestille sig, at fisk skulle have væsentlige lighedspunkter med fx pattedyr, herunder en evne til at opleve smerte. Det har da også været en udbredt antagelse, at det ikke gør ondt på fisk, når de fx bider på krogen. Denne antagelse bliver udfordret i disse år, hvor dyrevelfærdsforskningen for alvor er begyndt at interessere sig for fisk.

Formål

Det Dyreetiske Råd har med interesse fulgt udviklingen i synet på fisk og den tilhørende forskning og fastsættelse af regler. Rådet hilser velkomment, at også denne dyregruppe er blevet gjort til genstand for overvejelser om dyrevelfærd. Rådet er samtidig opmærksomt på den forskningsmæssige usikkerhed, der eksisterer om fisks evne til at registrere og opleve smerte. Rådets holdning er imidlertid, at den tvivl, som den videnskabelige usikkerhed efterlader, bør komme fiskene til gode. Rådet forudsætter derfor i denne udtalelse, at fisk biologisk set kan betragtes på lige fod med andre hvirveldyr, og at fisk i hvert fald i et vist omfang kan både registrere og opleve smerte. Hvis forskningen på et senere tidspunkt peger mere tydeligt i en anden retning, er det muligt, at Rådet på visse områder vil nå frem til andre konklusioner end dem, der bliver fremsat på det indeværende grundlag i denne udtalelse.

Rådet håber med sin udtalelse generelt at øge opmærksomheden på relevante etiske hensyn, herunder velfærdsmæssige, i relation til fisk. Rådet har i denne udtalelse valgt at fokusere på lystfiskeri. Rådet er opmærksomt på, at også betegnelsen ”sportsfiskeri” anvendes om tilsvarende aktiviteter. Rådet har dog valgt alene at bruge betegnelsen ”lystfiskeri”, som Rådet forstår som privatpersoners hobbyfiskeri med stang og snøre. Rådet understreger, at valget af lystfiskeri som emne ikke kan tages som udtryk for, at Rådet ikke mener, at der er behov for også at drøfte andre former for brug af fisk, fx fritidsfiskeri, undervandsfiskeri, dambrug og erhvervsfiskeri.

Eksisterende lovgivning og andre rammer

Der er en del love og bekendtgørelser, der har betydning for udøvelsen af lystfiskeri i Danmark. Området er dækket af regler, der hører under henholdsvis Fødevareministeriet (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri) og Miljøministeriet samt har baggrund i EU-direktiver. Herunder skitseres blot den del af lovgivningen, der har relevans i forhold til Det Dyreetiske Råds drøftelser.

Danmark

Fødevareministeriet

■ Dyreværnsloven (LBK nr. 1343 af 04/12/2007)

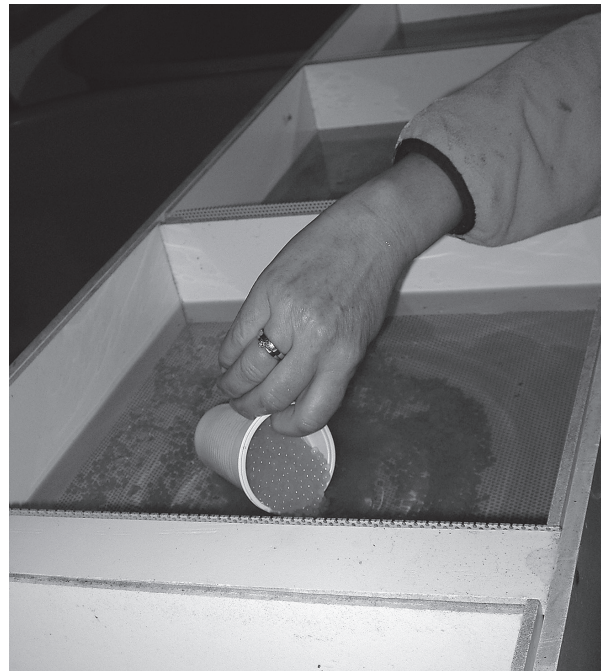
Dyreværnsloven gælder for alle dyr, også fisk. Loven stiller i § 1 krav om, at dyr skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe. Dette krav omfatter både dyr, der holdes af mennesker og vildtlevende dyr, som mennesker kommer i kontakt med, fx ved lystfiskeri. Lovens stiller endvidere i § 2 krav om, at den, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer. Dette krav gælder også fisk, der opdrættes med henblik på udsætning. Loven stiller endvidere i § 13 krav om, at den, der vil aflive et dyr, skal sikre sig, at dyret aflives så hurtigt og smertefrit som muligt. Der er ikke urtherover fastsat nærmere regler om aflivningsmetoder til brug ved aflivning af fisk. Endelig fremgår det af § 32, at § 4 i en tidligere dyreværnslov stadig gælder (lovbekendtgørelse nr. 335 af 8. juli 1983). Denne bestemmelse fastslår, at det er forbudt at transportere levende fisk ved hjælp af stænger, vidjer (tynde bøjelige grene), kroge eller snøre, anbragt gennem gællerne, kæberne eller lignende; at det er forbudt ved vejning

af levende fisk at stikke vægtredskabets krog gennem nogen del af dyret; og at det er forbudt at bruge andre levende hvirveldyr end fisk som agn. Bestemmelsen blev indsat i dyreværnsloven i 1950, men forarbejderne beskriver ikke præcis, hvad baggrunden for bestemmelsen var. Af de generelle bemærkninger til loven fremgår det, at de forskellige forbud i lovforslaget er tænkt som forbud mod forhold, der skønnes at stride mod alment anerkendte grundsynspunkter for god og fornuftig behandling af dyr.

■ Lov om fiskeri og fiskeopdræt (LBK 978 af 26/09/2008)

Loven kaldes i daglig tale fiskeriloven og har som formål at sikre et bæredygtigt grundlag for erhvervsmæssigt fiskeri og dertil knyttede erhverv samt at sikre muligheden for rekreativt fiskeri gennem en forvaltning, der sikrer beskyttelse og ophjælpning af levende ressourcer i vand. Loven definerer i § 26 lystfiskeri som fiskeri med stang, pilk (fiskeredskab med fastmonteret krog) eller lignende lette håndredskaber, og fastsætter, at en enhver kan drive lystfiskeri, når reglerne om lystfiskertegn er overholdt. Ifølge lovens § 54 skal den, der udøver lystfiskeri, have gyldigt lystfiskertegn (fisketegn), med undtagelse af personer under 18 år samt folkepensionister. Der kræves heller ikke lystfiskertegn ved fiskeri i vande, der ejes af enkeltpersoner, det offentlige, selskaber eller lignende, og som ikke har afløb til sø, å eller strand, eller hvis afløb er af en sådan beskaffenhed, at fisk ikke passerer det. Også en grundejer og dennes husstand er undtaget, når fiskeriet udøves i ferskvand, og fiskevandet støder op til grunden, ligesom en grundejer og dennes husstand er undtaget, når fiskeriet finder sted i saltvand under ophold på den strandbred, der er omfattet af grunden.

Midlerne fra lystfiskertegnene anvendes til fiskepleje, herunder til udsætning af fiskeyngel og sættefisk samt foranstaltninger, som fx vandløbsrestaurering, og forskning, der i øvrigt har betydning for reproduktion, vækst m.v. af fiskebestandene, samt administration og information om fiskeplejen og om lystfisker- og fritidsfiskertegnsordningerne. Fiskeplejeordningen er selvfinansieret via indtægterne fra lystfisker- og fritidsfiskertegnene, og indtægterne udgjorde i 2011

Midlerne fra lystfiskertegnene anvendes blandt andet til fiskepleje. Her lægges ørredæg i en klækkebakke med henblik på opdræt af fiskeyngel til udsætning.

FOTO: KIM HOLM BOESEN

omkring henholdsvis 26 og 10 millioner kroner. Ministeren for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri udarbejder for en periode af ét eller flere år en plan for fiskeplejen og anvendelse af indtægterne fra lystfisker- og fritidsfiskertegnet. Ministeren skal bestræbe sig på, at den samlede fiskeplejeindsats tilgodeser alle vandområder og et bredt udsnit af fiskearter. Ifølge § 63 er udsætning eller omplantning af fisk samt æg og yngel heraf ikke tilladt, medmindre den foretages i overensstemmelse med en plan, der er udarbejdet eller godkendt af ministeren, der foreligger særlig tilladelse, eller der er afsagt kendelse herom af en landvæsensret. Ministeren kan desuden fastsætte regler om udsætning og opfiskning af fisk, yngel og æg til udsætning. I praksis betyder dette blandt andet, at opdræt og udsætninger af laks og ørred er baseret på vildfisk, fortrinsvis fra de relevante lokalområder.

Ifølge § 7 nedsættes Udvalget for Rekreativt Fiskeri, Ferskvandsfiskeri og Fiskepleje, der rådgiver ministeren for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri om fastsættelse af regler, der gælder for rekreativt fiskeri og ferskvandsfiskeri samt om fiskepleje. Ministeren fastsætter

samtidig, jf. § 10, regler vedrørende fiskeri i internationale beskyttelsesområder for at undgå forringelse af naturtyper og levesteder for arterne, hvis fiskeriet vil have betydelige konsekvenser for målsætningerne i Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 (Habitatdirektivet).

Derudover giver fiskeriloven ministeren for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri hjemmel til at fastsætte regler om fredning af bestande og vandområder, mindstemål på fisk, totalt tilladte fangstmængder, maksimale fisketider, udformning m.v. af tilladte fiskeredskaber m.v. Ministeren skal ved fastsættelse af regler om udøvelse af lyst- og fritidsfiskeri lægge vægt på, at lyst- og fritidsfiskeriet udøves på en måde, så der tages hensyn til beskyttelse af bestandene og planer for fiskeplejen. Endelig må lystfiskere ifølge loven ikke videresælge deres fangst.

- Bekendtgørelse om rekreativt fiskeri i salt- og ferskvand samt redskabsfiskeri m.v. i ferskvand (BEK 1199 af 11/12/2008)

Bekendtgørelsen fastsætter nærmere regler om lystfiskeri, herunder regler om lystfiskertegn samt brug af redskaber og fangstmetoder i hhv. salt- og ferskvand. Bekendtgørelsen fastsætter regler om priser for lystfiskertegn, gyldighedsperiode samt hvad der kvalificerer som gyldigt lystfiskertegn. Ved lystfiskeri i saltvand er der forbud mod at fiske med huggeredskaber (rykfiskeri, hvor der ikke er monteret agn på krogen, men denne rykkes gennem vandet for at kroge fisken et vilkårligt sted), ligesom blusning og stangning af ål (hvor man fra en båd om natten stanger ål, når de viser sig i lygtens skær) heller ikke er tilladt. Lystfiskeri med liner, der slæbes efter båd drevet ved motorkraft (trolling- og dørgfiskeri), er ikke tilladt inden for en afstand af 100 meter fra lavvandslinjen samt i Tempelkrogen i Isefjorden. Lystfiskeri fra båd drevet ved motorkraft eller fra kyst, hvor redskabets line spiles ud til siden med skovle, paravaner eller lignende, herunder oter, (redskaber der holder en line spændt ud fra båden, hvorfra liner med kroge med agn nedsænkes i vandet), er heller ikke tilladt. I ferskvand er følgende fangstmetoder og redskaber ikke tilladt: Trawl og andre fiskeredskaber spilet med skovle eller

lignende, herunder oterfiskeri; elektricitet, eksploderende, giftige eller bedøvende stoffer samt fiskeri ved tørlægning, stangning eller hugning ved kunstigt lys samt hel eller delvis spærring med lys eller elektricitet for fiskenes frie gang; stangeredskaber og lystre af enhver art (gaffelformede redskaber med savtakkede tænder) – herunder ålekam – spyd og pile, der er forsynet med kroge eller krog-lignende anordninger beregnet til at fastholde den spiddede fisk (fangstkrog til landing af fisk fanget med et andet redskab er ikke omfattet af forbuddet), samt skrabe-pilk (redskab med kroge, der trækkes hen over bunden med henblik på at kroge fisken et vilkårligt sted) og skydevåben, samt jagen (pulsning) af fisk i redskaber, og fiskeri med huggeredskaber (rykfiskeri).

- Bekendtgørelser om særlige lokale regler

- Bekendtgørelse nr. 230 af 9. marts 2012 om særlige fiskeriregler for Skjern Å vandsystem
- Bekendtgørelse nr. 231 af 9. marts 2012 om særlige fiskeriregler for Storå vandsystem
- Bekendtgørelse nr. 232 af 9. marts 2012 om særlige fiskeriregler og fredningsbælter i Vadehavet og i visse sydjyske vandløb

Tre bekendtgørelser fastsætter en række særlige lokale regler for henholdsvis Skjern Å vandsystem, Storå vandsystem, Vadehavet og visse sydjyske vandløb. Fokus for bekendtgørelserne er især lakse- og ørredbestanden. I bekendtgørelserne fastsættes blandt andet tilladte fiskeperioder og fangstmetoder. Nogle steder er laks fredet hele året, mens laks og ørred andre steder kun er fredet i visse perioder. Her skal fangede laks og ørred derfor straks genudsættes i frit vand, så vidt muligt i levende tilstand (dvs. hvis fiskene dør, skal de også sættes tilbage i vandet). NaturErhvervstyrelsen kan dog efter ansøgning og efter rådgivning fra DTU Aqua give tilladelse til begrænset laksefiskeri. Kravene til fangstredskaber omfatter blandt andet krav til brug af agn og kroge. I de områder, som bekendtgørelserne dækker, er det som udgangspunkt ikke tilladt at bruge kroge med modhager. Kroge med modhager må dog anvendes, hvis bestemte krav til agn og krogstørrelse er opfyldt. Disse regler gælder ikke i de søer, som er en del af vandsystemet.

Nogle steder er det som udgangspunkt kun tilladt at bruge kroge uden modhager. Det Dyreetiske Råd mener, at dette bør gælde lystfiskeri generelt, da de modhageløse kroge er mindre skadevoldende.

FOTO: SPORT DRES

- Bekendtgørelser om mindstemål og fredningstider
  - Bekendtgørelse nr. 788 af 25. juni 2010 om mindstemål for fisk og krebsdyr i saltvand
  - Bekendtgørelse nr. 895 af 6. november 1992 om fredningstider for fisk og krebsdyr i saltvand
  - Bekendtgørelse nr. 430 af 11. maj 2011 om mindstemål og fredningstider for fisk og krebs i ferskvand

Tre bekendtgørelser fastsætter mindstemål og fredningstider for en række fisk, herunder ved lystfiskeri. Fisk, der fanges i saltvand i fredningstiden eller ikke opfylder de fastsatte mindstemål, må ikke hverken beholdes om bord, omlades, landes, opbevares, transporteres, sælges eller udbydes til salg, men skal straks genudsættes, så vidt muligt i levende tilstand. Fisk,

der bliver fanget i ferskvand i fredningstiden eller ikke opfylder det fastsatte mindstemål, skal straks efter fangsten genudsættes i frit vand, så vidt muligt i levende tilstand.

Miljøministeriet

- Lov om naturbeskyttelse (LBK nr. 933 af 24/09/2009)

Loven kaldes i daglig tale ”naturbeskyttelsesloven”. Formålet med loven er at sikre en generel beskyttelse af naturen, og dette gøres gennem en række bestemmelser, der sigter efter at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr m.v. Lovens § 31 regulerer udsætning af dyr i Danmark, og reglen fastslår, at dyr, der ikke findes naturligt vildtlevende i Danmark, ikke må udsættes i naturen uden miljøministerens tilladelse.

EU-lovgivning og anden international regulering

EU

Danmark er forpligtet til at overholde EU’s Habitatdirektiv (EU-direktiv 92/43/EØF). Direktivets formål er at beskytte og bevare bestemte naturtyper og arter af dyr og planter. Direktivet er en del af grundlaget for de såkaldte Natura 2000-områder, hvis formål bl.a. er at opfylde en overordnet målsætning om at stoppe forringelser af biodiversiteten. Danmark har endvidere tiltrådt Konventionen om beskyttelse af Europas vilde dyr og planter samt naturlige levesteder af 19. september 1979. Formålet med konventionen er blandt andet at bevare truede dyr og deres levesteder, og Danmark er dermed forpligtet til at arbejde for dette. I forlængelse af Konventionen er der udarbejdet en europæisk strategi til håndtering af problemer med invasive dyrearter.

Europarådet

I regi af Europarådet er der vedtaget regler om fisk på dambrug (Rekommandation om dambrugsfisk, T-AP 05/12/2005). Kravene i dette regelsæt anses for at være dækket med de gældende danske regler og er derfor ikke omsat i særskilt dansk lovgivning. (De danske regler for dambrug og anden akvakultur, der også omfatter opdræt til Put & Take fiskeri (hvor fisk opdrættes og udsættes i søer, så lystfiskere kan fange dem), er dog primært rettet mod hensyn til sundhed og miljø). I relation til overvejelser om lystfiskeri er det værd at bemærke, at det i Europarådsrekommendationen anføres, at ved aflivning i nødsituationer skal aflivningsmetoden medføre øjeblikkelig død, eller hurtigt medføre at fisken bliver bedøvet, indtil døden indtræder, eller medføre døden efter at fisken er bedøvet. Det anføres videre, at overskæring af gæller eller gællelæg uden forudgående bedøvelse ikke skal være tilladt.

Andre lande

Herunder gives blot nogle eksempler på andre landes lovgivning i relation til lystfiskeri, der kan være relevante i forhold til Det Dyreetiske Råds drøftelser. Der er således ikke tale om en udtømmende oversigt, hverken i forhold til emner eller i forhold til de nævnte lande.

Generelle forhold

I Tyskland er det jf. dyreværnsloven forbudt at påføre dyr smerte, lidelse eller skade uden ”fornuftig grund”. Det afgøres af retten i konkrete sager, hvad der kan betragtes som fornuftig grund – også i relation til lystfiskeri. I en del tilfælde er det blevet udlagt som en overtrædelse af dyreværnsloven, hvis en fisk er blevet genudsat, som i henhold til øvrige regler om fiskeri kunne have været taget med hjem. Ifølge den Schweiziske dyreværnslov er det direkte forbudt at genudsætte fisk, hvis de kan tages med hjem. I Tyskland og Norge er brug af levende fisk som agn forbudt.

Erhvervelse af fisketegn

I Tyskland er regler om lystfiskeri placeret hos delstaterne, der har forskellige regelsæt. I alle delstater på nær en skal man erhverve et fisketegn for at kunne fiske. I de fleste delstater kræver dette, at man gennemgår et kursus på omkring 30 timer og består en prøve. Kurserne omhandler blandt andet lovgivning, fiskebiologi, håndtering af fisk (fx hurtig aflivning) samt fiskeudstyr og -teknikker. Fisketegnets gyldighed varierer fra delstat til delstat, ligesom aldersbegrænsningen for hvornår man kan tage det. I de fleste delstater er det muligt at erhverve et fisketegn for børn og unge, og nogle steder er der krav om, at børn og unge kun må fiske sammen med en voksen, der har et fisketegn. Fælles for alle delstater er, at fisketegn fra andre delstater godkendes, og at turister har mulighed for at erhverve et midlertidigt fisketegn uden at deltage i et kursus.

Put & Take

I Norge er der udarbejdet retningslinjer, også med fokus på fiskevelfærd, for godkendelse og drift af Put & Take søer. Disse retningslinjer supplerer øvrige lovmæssige krav til akvakulturanlæg og uddyber forhold, der er relevante i relation til Put & Take fiskeri. Kravene for dyrevelfærd omfatter bestandstæthed, bundforhold for bundlevende arter, fodring, krav om brug af enkeltkroge, forbud mod genudsætning og krav om aflivning hurtigst muligt ved slag i hovedet efterfulgt af afblødning. Den ansvarlige for Put & Take søen skal sikre, at de besøgende lystfiskere får den nødvendige information.

Catch & Release

I Canada og flere stater i USA er der regler om, at det kun er Catch & Release fiskeri (hvor den fangede fisk genudsættes), der er tilladt i de lokale vandsystemer. Nogle steder må man dog tage et begrænset antal af visse fisk med hjem (såkaldte bag-limits). Formålet er at beskytte bestemte arter og samtidig opretholde muligheden for at udøve lystfiskeri. Dette gælder fx alt

fiskeri efter stillehavslaks ved den amerikanske vestkyst samt fiskeri efter visse ørredarter i Nordamerika. I Irland er enkelte laksebestande også underlagt Catch & Release fiskeri. Visse steder i Canada og USA er der desuden krav om brug af modhageløse kroge.

I Norge er der ikke regler om Catch & Release fiskeri, men der er en fortolkning af dyreværnsloven. Her har den norske Vitenskabskomiteen for mattryk i en rapport fra 2010 konkluderet, at Catch & Release kan være belastende for fiskene, og der anbefales en række tiltag til at reducere belastningen. Mattilsynet har efterfølgende vurderet, at Catch & Release ikke er i strid med dyreværnsloven, såfremt der stilles krav til fiskeredskaber, fiskemetoder og håndtering af fiskene. Fiskeri- og Kystdepartementet er på den baggrund nået frem til, at der ikke skal indføres forbud mod Catch & Release, men at der bør udarbejdes retningslinjer (disse er dog endnu ikke udarbejdet).

Andre relevante reguleringer, udredninger og anbefalinger

På begæring af EU Kommissionen afgav the European Food Safety Authority, EFSA, i 2004 en videnskabelig rapport om velfærdsaspekter ved metoder til bedøvelse og aflivning af dyr. Rapporten omfatter også fisk (Scientific Report of the Scientific Panel for Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to welfare aspects of animal stunning and killing methods, 15. June 2004). I forlængelse af rapporten fremsatte EFSA en række anbefalinger vedrørende slagting og aflivning af de dyrearter, der primært holdes i kommercielt øjemed, herunder også fisk (Opinion of the Scientific Panel on Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to welfare aspects of the main systems of stunning and killing the main commercial species of animals, 15. June 2004). Anbefalingen i relation til fisk er, at i alle tilfælde bør det være et krav, at bedøvelse eller aflivning er iværksat før afblødning eller anden forarbejdning af fisken påbegyndes, fx udtagning af indvolde, afslimning og lignende. EFSA har siden udviklet artsspecifikke anbefalinger og har fx i relation til aflivning af laks

anført, at afblødning uden forudgående bedøvelse er inhuman og ikke bør anvendes (Species specific welfare aspects of the main systems of stunning and killing of farmed atlantic salmon, Scientific Opinion of the Panel on Animal Health and Welfare, 20. March 2009). I 2009 afgav EFSA en rapport med fokus på velfærd hos fisk (General approach to fish welfare and to the concept of sentience in fish, Scientific Opinion of the Panel on Animal Health and Welfare, 29. January 2009). Formålet med rapporten var at få et overblik over den relevante forskningsmæssige status og udvikling. I rapporten anføres, at velfærdsbegrebet er ens for alle produktionsdyr, også fisk, men at fiskevelfærd ikke er undersøgt i samme grad som velfærd hos pattedyr og fugle. Det påpeges, at nogle af de samme parametre, fx akut stressrespons, kan påvises hos og være relevante for fisk, men at der mangler klart definerede og validerede metoder til evaluering af fisks velfærd. Det nævnes videre, at de relevante parametre desuden kan variere mellem fiskearter, ligesom fisk har udviklet andre sanseorganer end pattedyr for at tilpasse sig livet i vand. Det konkluderes, at forskningen understøtter antagelsen om, at i hvert fald nogle fiskearter kan opleve smerte og angst, og at der er visse tegn på, at fisk også kan være følelse væsener (sentient), selv om det samtidig påpeges, at viden om og forståelsen af, hvordan dette viser sig hos fisk, er begrænset.

Det norske Rådet for Dyreetikk har i 1998 afgivet en udtalelse om ”Sportsfiske – fang og slipp” (Catch & Release). Rådet for Dyreetikk vurderer, at denne type lystfiskeri er ren sport eller underholdning, hvor oplevelsen er det centrale. Rådet for Dyreetikk mener ikke, at Catch & Release fiskeri fremmer forståelsen for en bæredygtig naturforvaltning. Rådet for Dyreetikk er tværtimod bekymret for, at konceptet snarere tilslører nødvendigheden af at respektere naturens egne grænser. Rådet for Dyreetikk anfører, at det må anses for en overtrædelse af den norske dyreværnslov, hvis man fisker alene for at genudsætte alle fisk, man måtte fange, da det er at plage dyr unødigt. Rådet for Dyreetikk konkluderer, at det ikke er acceptabelt at påføre fisk smerte og stress uden andet formål end at tilfredsstille menneskers behov for spænding og oplevelse. Rådet for Dyreetikk konkluderer videre, at hvis fiskebestanden er for lille til at kunne tåle fiskeriet,

er alternativet efter Rådet for Dyreetikks opfattelse, at ophøre med dette.

Rådet for Dyreetikk har desuden i 2005 afgivet en udtalelse om ”Jakt, fangst og fiske på dyr i hegn/steng, og utsetting av oprettete dyr i naturen for jakt/fiske”. Udtalelsen omhandler bl.a. Put & Take fiskeri. Rådet for Dyreetikk vurderer, at den samlede belastning ved opdræt, fangst og aflivning ved Put & Take fiskeri kan være mindre end for fisk i dambrug og erhvervsfiskeri, forudsat at der stilles krav til opdræt og hold af fiskene, anvendes velegnet fiskeudstyr, og at fisken bedøves eller aflives umiddelbart af en kyndig person. Et flertal af Rådet for Dyreetikks medlemmer konkluderer på den baggrund, at Put & Take kan være forsvarligt. De øvrige medlemmer tager principielt afstand fra Put & Take og mener, at denne brug af dyr er uacceptabel.

I FAO's (The Food and Agriculture Organization of the United Nations) technical guidelines for responsible fisheries: recreational fisheries no. 13 fra 2012 understreges betydningen for fiskene af lystfiskeres adfærd og valg af udstyr. Det anbefales bl.a. at vælge udstyr, der passer til den fiskeart og størrelse, der fiskes efter, så indfangningen bliver så skånsom muligt, skader ved håndteringen minimeres, og fejlkrogninger så vidt muligt undgås. Hvis fisken skal med hjem, anbefales det at aflive den øjeblikkeligt med en passende metode som fx et slag i hovedet efterfulgt af afblødning. Hvis fisken skal genudsættes, fremsættes en række anbefalinger med henblik på at sikre, at fisken lider mindst mulig overlast, herunder at holde fisken under vand mens størrelsen vurderes, og der tages billeder, og at undgå længere tids eksponering til luft, fx ved at holde fisken under vand, mens krognen fjernes, og i øvrigt at genudsætte fisken hurtigst muligt.

The European Inland Fisheries Advisory Commission har i 2008 udarbejdet en Code of practice for recreational fisheries, der er et supplement til FAO's anbefalinger. Udover at fremsætte tilsvarende anbefalinger, i nogle tilfælde med en større detaljeringsgrad, anføres også, at lystfiskere bør fremme brug af alternativer til levende agnsfisk af hensyn til fiskevelværd, samt at der bør udvikles og udbredes metoder, der giver den mindst mulige påvirkning af fiskene, hvis

disse skal evalueres, fx vejes, og genudsættes. Endelig gives en række konkrete anvisninger på, hvordan genudsætning gøres mest skånsomt. Det anbefales, at man i lystfiskerkredse fremmer kendskabet til disse retningslinjer og opmuntrer til ansvarligt lystfiskeri gennem bl.a. målrettet information til lystfiskere, politikere og andre interessenter. Der opfordres videre til, at kendskabet til love og regler udbredes og formidles på lægmandsniveau.

Danmarks Tekniske Universitet, DTU Aqua, har i 2011 udarbejdet en rapport om fiskeri i vandløb med bestande af laks. Hensigten med rapporten er at få et grundlag for at vurdere mulighederne for at fastsætte et sæt ens regler for laksefiskeri i alle landets lakseåer. I rapporten gennemgås bl.a. fangstmetoder, herunder samspillet mellem valg af kroge, agn og fisketeknik i forhold til hvordan fisken kroges, samt forhold af betydning for overlevelsen ved genudsætning. I rapporten skitseres forskellige muligheder for at gavne laksebestandene, fx kun at bruge naturlig agn eller agn med duftstoffer på cirkelkroge (C-formede kroge)

Cirkelkrog (C-formet) th. og J-formet krog tv., begge med modhager. Krogens størrelse og udformning har betydning for, hvilke skader fisken påføres ved fangsten.

FOTO: SPORT DRES

uden modhager, ikke at anvende rogn og rejer som agn, kun at fiske med en krog på linen og kun at anvende modhageløse kroge. I relation til selve genudsætningen anbefales bl.a., at linen klippes tæt ved krognen, hvis krognen ikke kan fjernes på en skånsom måde, at fisken ikke løftes fri af vandet, og at man undgår lang tid med at hale fisken ind (fight-tid). I rapporten understreges vigtigheden af, at lystfiskere nemt kan orientere sig om

de gældende regler, fx gennem foldere på fiskekorts-
slagssteder, opslag ved P-pladser ved fiskevandene og
på internettet, og at disse informationer skal være
tilgængelige på flere sprog. DTU Aqua gennemgår des-
uden på hjemmesiden Fiskepleje.dk en række forhold
af betydning for fiskenes overlevelse ved genudsætning.
Her nævnes også de såkaldte 10 bud for håndtering af
fiskene, så de ikke stresses og skades unødigt, og deres
overlevelseschancer dermed øges.

De 10 bud vedrørende genudsætning af fisk

1. Fight fisken så hurtigt som muligt, da den herved stres-
ses mindst muligt. Af samme årsag bør man ikke anvende
for spinkel en line, da det øger fightens længde.
2. Brug kun fangstnet hvis det er absolut nød-
vendigt – og i givet fald et knudeløst.
3. Sørg for at hænderne er våde eller benyt våde
bomuldshandsker, når fisken håndteres.
4. Løsn kroge med en krogløser og helst
uden at løfte fisken op over vandet.
5. Brug kroge uden modhager. Modhagen kan klemmes ned
mod krogskaffet med en tang. Brug ikke rustfrie kroge da fi-
sken har sværere ved at afstøde dem end kroge, som kan ruste.
6. Er fisken kroget i svælget eller gællerne, og bløder den kraftigt
fra krogsåret, bør den aflives, da chancen for, at den kan over-
leve genudsætning, er mikroskopisk. Bløder den ikke, klippes
linen tæt ved kroge. Ved fiskeri med orm skal man være sær-
lig opmærksom, da fiskene ofte bliver kroget dybere og har en
lavere overlevelse, end fisk fanget med andre former for agn.
7. Undgå at presse på fiskens bug da det
kan skade dens indre organer.
8. Løft ikke fisken ud af vandet. Et billede af fisken kan eventuelt
tages, mens fisken er helt i overfladen, eller den kan løftes op
et kort øjeblik, mens billedet tages. Løft den ikke op i halen.
9. I frostvejr bør man være specielt påpasselig med, at fisken
ikke løftes ud af vandet, da den kan få skader på øjnene.
10. Laks og havørred bør ikke genudsættes, hvis vand-
temperaturen er over 18° C. Der er nemlig en me-
get lille sandsynlighed for, at de kan overleve.

Kilde: Fiskepleje.dk

NaturErhvervstyrelsen har på deres hjemmeside en
folder om lyst- og fritidsfiskeri fra 2009. Folderen
skitserer bl.a. reglerne på området og anfører en række
råd til ansvarlig færden i naturen og udøvelse af fiskeri,

*Hvis en fisk skal overleve at blive fanget og genudsat, er det
vigtigt, at den belastes mindst muligt. Den bør ikke løftes
ud af vandet, og hvis der anvendes et fangstnet, bør dette
være knudeløst.*

FOTO: KIM HOLM BOESEN

herunder at ved genudsætning er det bedst at fjerne
kroge uden at tage fisken op af vandet, og at fisken
skal aflives, hvis den skal med hjem.

Der er i Danmark etableret en række foreninger med
fokus på forskellige interesser inden for lystfiskeri, fx
i relation til fangstmetoder eller med henblik på at
lette adgangen til fiskefaciliteter. I regi af disse orga-
nisationer er der også taget initiativer til formidling
og drøftelse af regler, retningslinjer og opdateret viden
om fiskevelfærd, både på hjemmesider, i medlemsblade
og ved diverse arrangementer. Hvor erhvervelsen af et
fisketegn giver tilladelse til at fiske, hvor fiskeriet er frit,
dvs. i salte vande og visse offentligt ejede ferske vande,
kan det være nødvendigt tillige at erhverve et fiskekort
gennem en lokalforening eller interesseforening, hvis
man gerne vil have adgang til særlige faciliteter, fx visse
søer, åer, private ferske vande eller fiskebåde.

Udover de af myndighederne fastsatte regler kan disse
lokale fiskeforeninger have fastsat deres eget kodeks for
fiskeri i området, fx om brug af modhageløse kroge,
højere mindstemål end loven foreskriver eller særlige
typer agn. Disse kodeks gælder for alle, der fisker i
foreningens vande. Hvis man ikke overholder det
lokale kodeks, kan man idømmes karantæne, dvs. at

man i en periode ikke kan købe fiskekort til området, og hvis man er medlem af foreningen, kan man i sidste ende blive ekskluderet.

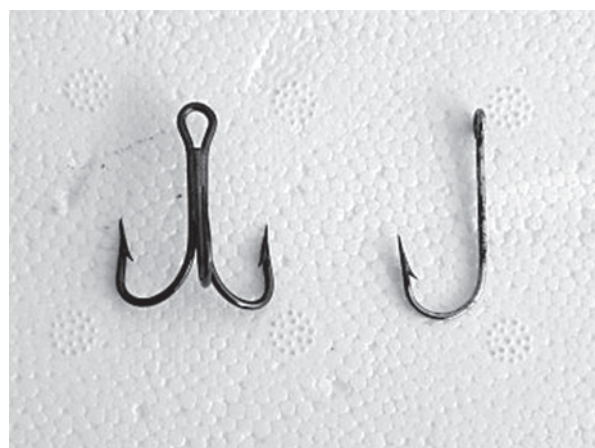
Lystfiskeri i Danmark

Der findes ingen sikre opgørelser over, hvor mange lystfiskere der er i Danmark. I 2011 blev der indløst ca. 157.000 12 måneders fisketegn til lystfiskere. Antallet af indløste 12 måneders fisketegn til lystfiskere har ligget nogenlunde stabilt mellem 150.000-160.000 de sidste 10 år. Et fisketegn kan gælde for et år, en uge eller en dag. Det er dog jf. de omtalte regler ikke alle personer, der skal indløse fisketegn, og der skal ikke indløses fisketegn ved fiskeri i Put & Take søer. Desuden er det måske ikke alle, der indløser fisketegn, selv om de skulle. Tallet kan derfor ikke umiddelbart tolkes som et udtryk for, hvor mange lystfiskere der er i Danmark. Der stilles ingen krav til viden om fx fiskearter, regler om fredning og mindstemål, eller skånsomme fangst-, genudsætnings- eller aflivningsmetoder, til personer, der indløser fisketegn. Fødevareministeriets undersøgelse fra 2010 af adfærd, motiver og præferencer blandt danske lystfiskere viser, at der er stor forskel på aktivitetsniveauet blandt lystfiskere. Undersøgelsen peger også på, at kun en mindre andel af lystfiskerne er kvinder (ca. 18 % af lystfiskerne), og at de kvindelige lystfiskeres aktivitetsniveau er lavere end mændenes (ca. 12 % af fisketurene).

Indtægterne fra lystfiskertegnet går som tidligere nævnt bl.a. til fiskepleje, hvor Fødevareministeriet og nogle af fiskeriets organisationer samarbejder omkring udsætning af fiskeyngel, udsætningsplaner, restaurering af vandløb samt forsknings-, rådgivningsmæssige og administrative opgaver. Det er frivillige fra de lokale fiskeorganisationer, der i praksis står for udsætningen af fiskeyngel, der især er koncentreret om ørred og laks. Der udsættes kun det antal fisk, det pågældende vandløb forventes at kunne give tiltrækkelige livsbetingelser til. Samtidig arbejdes der med restaurering af vandløbene, så de i højere grad tilgodeser fiskebestandene. Målet er på længere sigt at skabe så gode forhold for de na-

turlige bestande, at bestandene kan blive selv bærende, og behovet for udsætning af fiskeyngel dermed kan reduceres eller helt forsvinde.

Der er mange forskellige former for lystfiskeri, både i relation til hvor der fiskes, hvilke fangstmetoder der anvendes og hvilke fisk, der fanges. Der findes desuden mange forskellige typer redskaber til lystfiskeri, og der knytter sig forskellige egenskaber til de mange variationer, der findes over hver enkelt enhed. Her skitseres blot de grundlæggende principper i redskaber til lystfiskeri med stang og snøre. *Fiskestangen* bruges af lystfiskeren til at kaste, sænke og styre snøren på og i vandet. Ved hjælp af snøren kan lystfiskeren nå over både væsentlige afstande (op til omkring 100 m) og dybder. For enden af snøren kan der være sat forskelligt grej. Der kan fx være et *flåd*, der evt. holder kroge på en udvalgt dybde, og som synliggør for lystfiskeren, hvis en fisk bider på. Der kan også være *lodder*, der hjælper til at trække snøren ned på de ønskede dybder. Fisken fanges ved hjælp af *kroge*, der monteres for enden af snøren, evt. i et såkaldt forfang. Der findes mange forskellige typer af kroge. De kan have forskellige størrelser og krumninger (C- eller J-formede), antal

Der findes mange forskellige typer kroge. Ud over C- eller J-form, og evt. modhager (som på disse kroge), kan der være forskel i størrelse og i antallet af krogspidser.

FOTO: KIM HOLM BOESEN

af krogspidser (1-3 krogspidser samlet i en krog), og kroge kan være med eller uden modhager. Nogle kroge er selektive, dvs. det er kun en bestemt type

Nogle kroge er selektive, dvs. det er kun en bestemt type fisk, der bliver fanget på dem – det gælder ”kroge” af silkesnor til fangst af hornfisk, hvor trådene sætter sig fast mellem hornfiskens tænder i dens særlige nærbliende kæber (se foto af hornfisk s. 28).

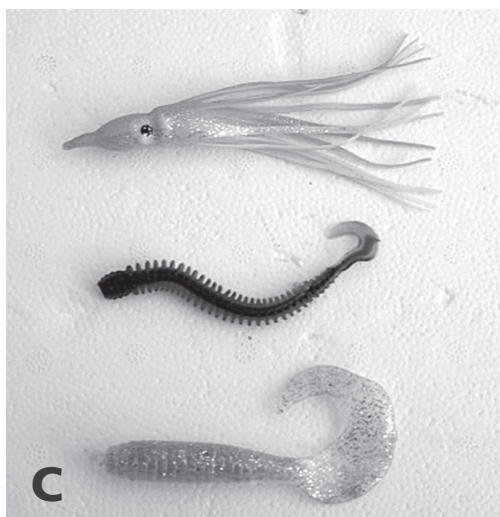
FOTO: SPORT DRES

fisk, der bliver fanget på dem – det gælder ”kroge” af silkesnor til at fange hornfisk. Krogenes udformning har bl.a. betydning for, hvilke fisk der bider på dem, hvor i munden fisken typisk bliver fanget af kroge, hvor nem kroge er at fjerne igen og dermed også for, i hvor høj grad fisken får skader af krogningen eller fjernelsen af kroge, hvilket er af betydning, hvis fisken skal genudsættes. For at lokke fiskene til at bide på kroge kan der anvendes forskellige former for *lokkemad*. Det kan fx være attrapper af fisk (af metal, plastic, silikone eller træ), af insekter (bundet af fx

fjer, dyrehår og tråd), eller af orme og andre smådyr (af plastic eller silikone). Det kan også være organisk materiale som fx majs, strimler af fisk eller kogte rejer. Endelig kan der anvendes levende agn som fx orm, maddiker eller små fisk (typisk skaller).

Når fisken har bidt på kroge, trækkes snøren ind, og fisken kan så hales direkte op af vandet, eller lystfiskeren eller en hjælper kan samle fisken op med et net eller en stor krog, der hægtes i fiskens underkæbe eller i visse tilfælde i fiskens gællelag. Fangstkroge, en såkaldt gaf, anvendes kun, hvis fisken ikke skal genudsættes. Når fisken er halet ind og eventuelt er kommet op af vandet, kan lystfiskeren vælge at fjerne kroge og udsætte fisken igen. Hvis fisken har den rette størrelse, og øvrige regler tillader det, kan lystfiskeren også vælge at beholde fisken. Hvis lystfiskeren ønsker at beholde fisken, kan han eller hun vælge at aflive fisken med det samme. Dyreværnsloven stiller som nævnt ganske vist generelt krav om, at dyr skal aflives så hurtigt og smertefrit om muligt, men der er ikke et direkte lovmæssigt krav om, at lystfiskere aktivt skal aflive fisken.

Lystfiskeriet foregår i alle slags vande, og det er forskellige fisk, der kan fanges på de forskellige steder. Ved *kystfiskeri* fiskes der fra kyster, havne og moler.

Der anvendes forskellige former for *lokkemad* for at lokke fiskene til at bide på kroge. Det kan fx være attrapper af fisk (A: plastic (ø.), metal (midt.), træ (ned.)), af insekter (B: forskellige ”fluer”), eller af orme og andre smådyr (C: forskellige ”gummidyrr”: blæksprutte (ø.), orm (midt.), lille fisk (ned.)).

FOTO: KIM HOLM BOESEN

Afhængig af stedet og valget af redskaber kan der fx fiskes efter havørred, hornfisk, fladfisk og torsk. Ved *søfiskeri* fiskes der i moser og søer. Afhængig af stedet og valg af redskaber kan der her fx fiskes efter gedde, sandart, aborre, karpe, brasen og skalle. En del af fiskene genudsættes, fordi de traditionelt ikke er spisefisk eller af hensyn til bæredygtighed. Nogle steder er der etableret fiskesøer, hvor der udsættes opdrættede fisk med henblik på, at lystfiskere kan fange dem, de såkaldte ”Put & Take”-søer. I disse søer fanges der typisk regnbueørreder. Ved *åfiskeri* fiskes der i åer og vandløb. Her fiskes der typisk efter ørred, laks, stalling og aborre. *Havfiskeri* foregår på havet, typisk som såkaldt ”dørge- eller trollingfiskeri” eller som ”pirkefiskeri”. Ved dørge- og trollingfiskeri trækkes agnen gennem vandet af en båd med jævn hastighed, hvor større havområder kan afsøges. Her fiskes der typisk efter havørred og laks. Pirkefiskeri foregår typisk fra en båd eller kutter, der sejles ud til fiskepladserne (pirke er fiskeattrapper af metal – hvis der anvendes naturlig agn kaldes det medefiskeri). Afhængig af sted, redskaber og årstid fiskes her typisk efter torsk, sild, fladfisk, sej og makrel. ”Bulefiskeri” er pirkefiskeri på stimer, fx af torsk.

I Danmark er kystfiskeri efter havørred og hornfisk mest udbredt, efterfulgt af fiskeri efter udsatte ørreder i Put & Take søer. Hvor mændene især opsøger havfiskeriet, er Put & Take søerne kvindernes foretrukne fiskevand.

Flere fiskearter er som nævnt i lovgivningsafsnittet omfattet af fredningsbestemmelser for at sikre bevarelse af bestandene, og der må således kun fiskes efter dem i bestemte perioder. Et andet tiltag til beskyttelse af fiskebestandene er, at man kun må tage fisk over en vis størrelse med hjem. Fredede fisk eller fisk, der ikke opfylder kravet til mindstemålet, kan dog stadig fanges utilsigtet, hvis der fiskes efter andre typer fisk i samme vand. Hvis man fanger en fredet eller for lille fisk, skal fisken genudsættes. Genudsætning af fisk kan også ske som led i forvaltning af fiskebestande eller i forbindelse med konkurrencer (Catch & Release). Der kan ikke med sikkerhed siges noget generelt om, hvor mange fisk, der fanges og tages med hjem i forhold til, hvor mange der fanges og genudsættes. Der findes dog opgørelser af fangede og genudsatte laks i

de vestjyske vandløb, der er omfattet af en national forvaltningsplan for laks, og hvor der er fangstkvoter. Opgørelserne viser imidlertid store forskelle mellem de enkelte vandløb og mellem størrelseskategorier af fisk. Opgørelserne viser også, at kvoterne, især for de mindre fisk, ikke nødvendigvis er opbrugt.

Problemområder ved lystfiskeri

Det Dyreetiske Råd har indledningsvis drøftet selve det at dyrke lystfiskeri som hobby. Rådets overordnede holdning er, at lystfiskeri som udgangspunkt skal betragtes som andre former for brug af dyr. Det betyder blandt andet, at hvis man vil acceptere at spise dyr, må man også acceptere, at dyr i begrænset omfang kan påføres ulemper, stress og smerte, og at de ultimativt må lade livet. Det betyder endvidere, at der må stilles visse betingelser til lystfiskeriets udøvelse. Rådet lægger her vægt på betingelser som fx, at der er tale om en bæredygtig brug af naturens ressourcer, og at fiskeriet udøves på den mest skånsomme måde og med henblik på, at de fisk, der fanges, skal spises.

Rådet mener samtidig, at der i tilknytning til denne hobby er nogle muligheder for naturoplevelser, naturforståelse og fremme af respekt for, hvor maden kommer fra, som der bør værnes om. Rådet finder dog også, at der skal udvises respekt for fisk og fiskevelfærd i relation til lystfiskeri. Rådet mener således samlet set, at det fortsat skal være muligt at dyrke lystfiskeri, men at der set i lyset af den nuværende viden om fisk og normer for acceptabel behandling af dyr er behov for at evaluere balancen mellem hensyn til lystfiskerne og hensyn til fiskene samt for at revurdere praksis omkring lystfiskeri.

Det Dyreetiske Råd har under afdækningen af emnet lystfiskeri identificeret flere problemområder, som Rådet ønsker at drøfte nærmere i denne udtalelse. Det gælder betragtningerne om fiskevelfærd, Put & Take fiskeri, Catch & Release fiskeri, bulefiskeri og brug af levende agn.

Rådet påpeger, at der endvidere knytter sig nogle af-

ledte problemstillinger til lystfiskeriet. Det gælder fx hensigtsmæssigt fiskeri i forhold til fiskenes alder og gydeperioder. Det gælder endvidere afklippede kroge og snører, der efterlades i naturen til potentiel skade for andre dyr, fx fugle. Der kan også være en risiko for miljøforurening ved brug af plastic- og silikoneattrapper som lokkemad, da disse kan indeholde ftalater og andre miljøfremmede stoffer, og for faunaforurening ved brug af levende agn af arter, der ikke er del af den danske fauna. Endelig kan der være en risiko for spredning af sygdomme ved brug af rogn og agnsfisk. Rådet har dog valgt i indeværende udtalelse ikke at gå nærmere ind i disse afledte problemstillinger, ligesom Rådet heller ikke inddrager samfundsøkonomiske betragtninger, fx i forhold til lystfiskerturisme.

Fiskevelfærd

Sammenlignet med andre dyr, som mennesker bruger til fødevarerproduktion, til forsøg eller som hobbydyr, har der været meget lidt fokus på dyrevelfærd hos fisk. Fokus i relation til fisk er typisk rettet mod overlevelse, tilvækst og reproduktion. Mens interessen for velfærd hos de andre dyrearter gennem de seneste årtier har udviklet sig fra dette fokus til også at omhandle adfærd og muligheder for ikke bare at beskytte dyrene mod dårlig velfærd men også at skabe muligheder for god velfærd, er det først i de senere år, at disse overvejelser for alvor er fremsat i forhold til fisk. Overvejelserne er i forsknings- og lovgivningssammenhæng især fremsat i relation til hold og opdræt af fisk i dambrug og akvarier og brug af fisk til forskning, men også menneskers brug af de vildtlevende fisk gennem erhvervsfiskeri og lystfiskeri har givet anledning til bekymringer.

Forskningen i smerte og velfærd hos fisk er således relativt ny, og der er derfor mange ubesvarede spørgsmål. Det er fx uafklaret, hvordan man overhovedet kan undersøge smerte og velfærd hos fisk og dernæst, hvordan man kan tolke resultaterne fra sådanne undersøgelser. Samtidig er der en vis skepsis blandt både forskere, lystfiskere og lægfolk rettet mod forestillingen om, at fisk måske skal betragtes med samme grad af bekymring for deres velfærd som pattedyr og fugle.

En del af denne skepsis kan skyldes uvidenhed om de forhold vedrørende fisk, der på nuværende tidspunkt er afdækket. En del kan også hvile på erfaringer med lystfiskeri, hvor fiskene svømmer væk fra krogen og dermed øger belastningen fra krogspidsen, og på undersøgelser der viser, at den samme fisk kan bide på igen kort efter, at den er blevet fanget og genudsat – forhold, der umiddelbart kan tolkes som, at fisken ikke mærker krogen, og derfor heller ikke lærer af sine erfaringer. At det nuværende vidensgrundlag anses for mangelfuldt kan også skabe tvivl – en tvivl der kan mane til forsigtighed og skønnes at skulle tilgodese de eksisterende forestillinger om, hvordan fisk er. Endelig kan en vis usikkerhed være båret af det meget forståelige forhold, at det kan være svært at ændre sin opfattelse af noget, hvis det betyder, at man samtidig skal acceptere, at andre levende væsener er blevet påført smerte og ubehag, som let kunne have været begrænset eller helt undgået.

Som nævnt tilhører fisk imidlertid gruppen af hvirveldyr, og fisk har dermed grundlæggende en anatomisk opbygning og fysiologiske funktioner, der svarer til andre hvirveldyr, fx mennesker og andre pattedyr. Samtidig har fisk naturligvis også anatomiske strukturer og fysiologiske funktioner, der er forskellige fra de landlevende dyr, fordi de er tilpasset et liv under vand. Endelig er fisk en gruppe af dyrearter, der er meget forskellige, ligesom både mus og elefanter er pattedyr, og der ses variationer mellem arter i forhold til både nervesystem og adfærdsreaktioner. Fra pattedyr ved man fx, at rovdyr og byttedyr kan opføre sig ganske forskelligt ved en – formodentlig – smertefuld påvirkning, fordi forskellige reaktioner er mest hensigtsmæssige for de pågældende dyrs overlevelse. Den viden man har om én fiskeart, kan derfor ikke umiddelbart generaliseres til andre fiskearter.

Evnen til at opleve smerte er et centralt spørgsmål i overvejelserne om hensyn til dyrs velfærd. Hvis dyrene ikke oplever fx, at noget gør ondt, eller på anden måde er ubehageligt, er der måske i mindre grad grund til bekymring. Smerte defineres af the International Association for the Study of Pain som en ubehagelig sensorisk og emotionel oplevelse, der er forbundet med vævsskader (se faktaboks s. 23 for den

fulde engelske definition). Smerteforskningen hos fisk har været intensiv de seneste 10 år, men er på grund af de skitserede komplekse forhold endnu ikke nået til endegyldige konklusioner om smerteopfattelsen hos fisk. I det følgende skitseres derfor blot de principielle hovedtræk i den eksisterende litteratur.

Definition af smerte

"An unpleasant sensory and emotional experience associated with actual or potential tissue damage, or described in terms of such damage."

Kilde: International Association for the Study of Pain, www.iasp-pain.org

Nerveceller i huden har forskellige funktioner, fx at registrere varme, kulde, tryk og smerte. Fisk har nerveceller i huden, der kan registrere smertepåvirkninger, og der sendes signaler til hjernen om, at der er en sådan smertepåvirkning. Fisk kan tillige ændre adfærd som følge af en smertepåvirkning, og en smertepåvirkning kan aktivere kroppens stressreaktioner og egne smertedæmpende funktioner. Dette svarer til, hvad der kan observeres hos pattedyr, herunder mennesker, der udsættes for en smertepåvirkning. Men alt dette kan imidlertid godt finde sted, uden at fisk eller andre dyr oplever, at der er en smertepåvirkning (de fysiologiske stressreaktioner på en smertepåvirkning ses fx også ved operation under fuld bedøvelse). Et af de afgørende forhold for om og hvordan, fisken kan opleve smertepåvirkningen, er derfor, om dens hjerne har den kapacitet, der skal til for at kunne skabe en slags "av"-erkendelse, der er andet og mere end kroppens automatiske reaktion. Og her deler forskerne sig i to lejre. Den ene gruppe påpeger, at visse typer af nerveceller er sparsomme i huden på fisk, at fiskehjerne er anderledes opbygget end fx menneskers, og at de strukturer i hjernen, som har med smerteoplevelse at gøre hos pattedyr, ikke kan genfindes hos fisk. Med de få nerveceller i huden hos fisk anser disse forskere det for tvivlsomt, at der vil være andet end en kortvarig smertepåvirkning af fisken, og uden de kendte hjernestrukturer mener disse forskere ikke, at fisk kan opleve smerten. Den anden gruppe anerkender den anderledes opbygning af nerveceller og hjerne men påpeger, at hos i hvert fald nogle fiskearter kan de tilsvarende funktioner varetages af andre strukturer,

eller de relevante strukturer i fiskehjernen kan være placeret andre steder, end det kendes fra mennesker og andre pattedyr – variationer, der også ses hos fugle. Disse forskere mener derfor, at det er muligt, at fisk i et eller andet omfang kan opleve smerte, selv om det måske ikke er en smerteoplevelse på samme måde, som kendes fra mennesker.

Bekymringen om, hvorvidt fisk kan opleve smerte, har bidraget til at sætte fokus på aflivning af fisk. Det er umiddelbart op til lystfiskeren selv at bestemme, om han eller hun aktivt vil aflive fisken eller vil undlade dette. Under alle omstændigheder dør fisken alligevel af iltmangel et stykke tid efter, at den er kommet op af vandet. Der er blandt lystfiskere, der vælger at aflive fisken, forskellige opfattelser af, hvad der anses som en tilstrækkelig god metode til dette – fra at knække nakken, så fisken lammes men ikke umiddelbart dør, til overskæring af gæller eller hals, eller afskæring af hovedet, så fisken afblødes, til slag i hovedet, så fisken bedøves, før kniven anvendes til afblødning. Der er også forskellige opfattelser af, hvilke fiskearter, der har krav på en aktiv aflivning, hvor nogle fx afliver ørreder og torsk, men ikke sild.

Ifølge EFSA's "Scientific Report" fra 2004, der har dannet grundlag for den tidligere omtalte "Opinion"-rapport fra EFSA, kan fisk (afhængig af art, temperatur og andre forhold) være i live temmelig lang tid efter, at de er kommet på land (timer), og det kan også tage noget tid, inden fisken dør ved afblødning (minutter). I perioden indtil fisken dør, udløses et fysiologisk og adfærdsmæssigt stressrespons. EFSA rapporten nævner tillige, at der for ål er påvist aktivitet i hjernen i op til 30 min. efter, at hovedet er skåret af. På den baggrund anbefales det i "Opinion"-rapporten, at fisk bedøves før aflivning eller anden opskæring. Dette svarer til den fremgangsmåde, der anvendes ved slagtning af produktionsdyrene i den øvrige fødevarerproduktion. Som det fremgår af afsnittet om "Eksisterende lovgivning og andre rammer" anbefales det fra flere sider, at fisk aflives med det samme, hvis de skal med hjem, og flere specificerer, at fisken bør aflives ved et bedøvende eller dræbende slag i hovedet efterfulgt af afblødning. I afsnittene om "Eksisterende lovgivning og andre rammer" og "Catch & Release" (herunder)

redegøres desuden for viden og anbefalinger i relation til at nedbringe forekomsten af stress og læsioner ved fangst, håndtering og genudsætning, og dermed også øge fiskenes overlevelse.

Det Dyreetiske Råds overvejelser og anbefalinger

Som nævnt indledningsvis er Det Dyreetiske Råd opmærksomt på den videnskabelige usikkerhed, der er om fisks smerteopfattelse – en usikkerhed der også omfatter viden om fisks velfærd generelt. Rådet vælger at lade tvivlen komme fiskene til gode af flere grunde. For det første understøtter den eksisterende viden om fisk, at fisk ligesom andre hvirveldyr i et eller andet omfang påvirkes sansemæssigt af deres omgivelser, herunder for fiskenes vedkommende af lystfiskeri. Spørgsmålet er blot, hvordan de påvirkes og i hvilket omfang. Hertil kommer en overvejelse om konsekvenserne af at lade tvivlen komme fisk til gode set i forhold til ikke at gøre det. Hvis man i lyset af ovenstående træffer foranstaltninger til at beskytte fisk bedst muligt, men fisk skulle vise sig *ikke* at opleve smerte eller reduceret velfærd som følge af lystfiskeri, har man i værste fald påført mennesker nogle unødvendige og generende tiltag og begrænsninger. Omvendt, hvis man *ikke* træffer sådanne foranstaltninger, og fisk reelt oplever smerte og reduceret velfærd, har man påført fisk lidelser, der relativt nemt kunne have været undgået. Da forholdsvis enkle tiltag ved lystfiskeri kan gøre en stor forskel for fisk, såfremt de lider overlast under de nuværende forhold, mener Rådet således, at man har en forpligtelse til iværksætte disse.

Efter Det Dyreetiske Råds opfattelse er der behov for visse lovmæssige tiltag omkring lystfiskeri, og der er desuden behov for, at den viden og de anbefalinger, der allerede er, udbredes til lystfiskere generelt. Det Dyreetiske Råd konstaterer, at der på nuværende tidspunkt allerede er fremsat en række anbefalinger fra anden side (jf. afsnittet om ”Eksisterende lovgivning og andre rammer” og litteraturen i bilag 2), som har til hensigt at fremme hensyn til fisk ved lystfiskeri. Rådet bakker

op om disse anbefalinger, og Rådet har også noteret sig, at disse er videreformidlet i lystfiskerkredse. Rådet har imidlertid indtryk af, at disse anbefalinger langt fra har vundet udbredelse blandt lystfiskere generelt. Dette gælder både i forhold til skånsomme fiskemetoder og valg af grej, i forhold til bedste håndtering ved genudsætning og i forhold til aflivning. Rådet mener, at der her påhviler lystfiskerorganisationerne en stor opgave med at formidle disse anbefalinger til lystfiskerne – en opgave som lystfiskerorganisationerne må tage på sig. Rådet mener her ikke, at det er tilstrækkeligt at beskrive disse anbefalinger i medlemsblade og lignende, da denne form for kommunikation har en begrænset målgruppe, og dette indtil videre ikke har haft den ønskede gennemslagskraft. Rådet peger i stedet på, at der er behov for deciderede kampagner rettet mod lystfiskere. Rådet mener videre, at oplysningskampagner og informationsmateriale bør støttes gennem indtægterne fra fisketegnene.

Rådet har bemærket, at der også blandt lystfiskere er personer, der forholder sig kritisk til forskellige forhold omkring lystfiskeriet. Efter Rådets opfattelse er der dog overordnet set behov for et opgør med traditioner og utidssvarende opfattelser af det ansvar, der påhviler personer, der vælger lystfiskeri som hobby. Rådet mener, at lystfiskere må tage ansvaret på sig, når de vil udøve lystfiskeri som hobby og opsøge opdateret viden om bedste praksis, både i forhold til at fange fisk, at genudsætte dem og at aflive dem. Rådet hæfter sig blandt andet ved, at trods de mange anbefalinger om at aflive en fisk, straks den er fanget (hvis den skal med hjem), så er dette langt fra en udbredt praksis. Rådet er opmærksomt på, at fisk i forbindelse med fx erhvervsfiskeri heller ikke sikres en øjeblikkelig aflivning i tilknytning til fangsten. Rådet mener imidlertid ikke, at lystfiskeres manglende aflivning af de fangede fisk kan forsvares med henvisning til en situation, der er underlagt andre betingelser. Lystfiskeren håndterer alligevel hver enkelt fisk individuelt, og det er ikke forbundet med væsentlige omkostninger, hverken praktisk eller økonomisk at sikre, at fisken aflives med det samme. Med henvisning til dyreværnslovens bestemmelser om at dyr skal beskyttes bedst muligt mod smerte og lidelse, og at den, der vil aflive et dyr, skal

Det anbefales fra mange sider at aflive en fisk, straks den er fanget, hvis den skal med hjem, men dette er langt fra en udbredt praksis. Det Dyreetiske Råd mener, at aflivning bør foregå ved et bedøvende eller dræbende slag i hovedet efterfulgt af afblødning.

FOTO: KIM HOLM BOESEN

sikre sig, at dyret aflives så hurtigt og smertefrit som muligt, mener Rådet således ikke, at det kan forsvares at undlade aktiv aflivning af fisken. Med henvisning til de gældende anbefalinger mener Rådet, at aflivning bør foregå ved et bedøvende eller dræbende slag i hovedet efterfulgt af afblødning. Når børn fisker, mener Rådet, at det er de medfølgende voksnes ansvar at sikre, at fiskene aflives korrekt, eller såfremt børn fisker på egen hånd, at det er forældrenes ansvar at sikre, at børnene kan foretage en korrekt aflivning.

Det Dyreetiske Råd mener således, at der er behov for at øge vidensniveauet blandt lystfiskere og deres kendskab til gældende regler og anbefalinger. Og Rådet mener videre, at der er behov for at konfrontere lystfiskere med det ansvar, de påtager sig ved at dyrke lystfiskeri. Rådet har derfor også drøftet muligheden for at afholde kurser med aflæggelse af prøve som forudsætning for, at man kan erhverve fisketegn (som man har i Tyskland), svarende til hvad der gælder i relation til erhvervelse af jagttegn.

Rådet vurderer, at den viden, man tilegner sig gennem et sådant kursus, vil kunne bidrage væsentligt til at sikre, at lystfiskeriet foregår så skånsomt som muligt. Et af Rådets medlemmer mener derfor, at det

vil være rimeligt også at stille krav i Danmark om et obligatorisk kursus med prøve. De øvrige medlemmer af Rådet mener imidlertid, at denne viden også kan erhverves på anden vis, og at to forhold umiddelbart taler mod obligatoriske kurser i offentligt regi. Et af de væsentlige mål med kurser i relation til jagttegn er at fremme sikkerheden, da der her er tale om brug af våben, der kan være farlige for andre dyr, end dem der jages, og for mennesker. Dette hensyn gælder ikke i samme omfang i relation til lystfiskeri, og situationen kan derfor ikke umiddelbart sammenlignes med erhvervelse af jagttegn. Samtidig er disse medlemmer af Rådet betænkelige ved som første skridt at indføre et krav, der i praksis kan gøre lystfiskeri – med de positive aspekter der er knyttet hertil – sværere tilgængeligt, og som vil være administrativt tungt. Disse medlemmer af Rådet anbefaler derfor i stedet i første omgang at gå ad frivillighedens vej. Disse medlemmer anbefaler således, at der iværksættes kurser med frivillig deltagelse i regi af lystfiskerforeningerne, hvor der sættes fokus på både skånsomme fangstmetoder, genudsætning og aflivning. Sådanne kurser vil efter disse medlemmers mening give mulighed både for at opdatere erfarne lystfiskere i forhold til ny viden og for at gøre det lettere for nye lystfiskere at komme i gang på en ordentlig måde.

De af Rådets medlemmer, der i første omgang anbefaler en frivillig tilgang, er dog samtidig bekymrede for, om kampagner og frivillige kurser alene har tilstrækkelig effekt. Disse medlemmer af Rådet anbefaler derfor videre, at erhvervelsen af fisketegn og fiskekort i højere grad skal ledsages af informationer om regler og anbefalinger vedrørende lystfiskeri, både på internettet og gennem brochurer. Det betyder, at den information, der på nuværende tidspunkt formidles, bør fremhæves, og at informationen udbygges blandt andet med materiale om skånsom fangst og genudsætning samt om aflivning af fisk. Ved erhvervelse af fisketegn på internettet anbefaler disse medlemmer af Rådet, at der etableres en form for interaktiv barriere med relevante spørgsmål, som den, der ønsker at erhverve et fisketegn er nødt til at forholde sig til, før fisketegnet kan erhverves. Hvis ikke opgaven med at øge vidensniveauet og kendskabet til gældende regler

og anbefalinger kan løftes ad denne vej, mener disse medlemmer af Rådet, at obligatoriske kurser og prøver i offentligt regi alligevel bør overvejes.

Rådet mener i forlængelse af overvejelserne omkring kurser og andre veje til at løfte vidensniveauet også, at kravet om at erhverve et fisketegn bør gælde for alle, der ønsker at dyrke lystfiskeri, og Rådet mener tillige, at aldersgrænserne bør evalueres.

Endelig har Det Dyreetiske Råd drøftet det forhold, at der mangler viden om fisk, både i forhold til at vurdere deres velfærd, i forhold til hvordan de holdes, og i forhold til skånsomme fangstmetoder og håndtering. Rådet opfordrer til, at der sættes mere fokus på fisk, både i velfærdsforskning og i relation til udvikling af skånsomt fiskegrej og -metoder. Rådet har noteret, at flere lystfiskerorganisationer også efterlyser en sådan udvikling, og Rådet mener, at midlerne fra fisketegnene også bør anvendes til sådanne projekter. I det omfang at der kan peges på forhold, grej og metoder, der er mere skånsomme, mener Rådet, at lystfiskere har en forpligtelse til at anvende disse. Rådet mener i forlængelse heraf, at det generelt ikke bør være tilladt at anvende kroge med modhager. Fiskeri med kroge uden modhager er som udgangspunkt mindre skadevoldende, hvilket er af betydning både for de fisk, der eventuelt skal genudsættes, og for de fisk der ”hopper af” krogen og slipper væk. Rådet er opmærksomt på, at der ved fiskeri med kroge uden modhager kan være flere fisk, der ”hopper af” krogen og måske er blevet påført mindre læsioner, men tillægger dette mindre vægt end risikoen for de større læsioner, som fiskene påføres ved brug af kroge med modhager.

Put & Take

”Put & Take” fiskeri foregår i søer, hvor der er udsat fisk, som lystfiskeren kan fange, typisk ørreder. Søerne kan være meget forskelligartede, fra store natursøer til mindre kunstigt anlagte søer. De fisk, der udsættes i søerne, kommer som oftest fra dambrug, dvs. den industrielle produktion af spise fisk. Dambruget kan

dog også være baseret alene på produktion af fisk til Put & Take, ligesom der ved Put & Take søerne kan være etableret eget opdræt. Fiskene opdrættes i bassiner eller kanaler, til de har den ønskede størrelse, og der kan leveres en blanding af fisk i forskellige størrelser. Da store fisk kan være eftertragtede i Put & Take søerne, kan nogle af fiskene opdrættes i længere tid end ved almindeligt dambrug for at opnå en øget tilvækst. Det tager fx 6-7 år at producere en regnbueørred på 10 kg. Når fiskene har nået den ønskede størrelse, transporteres de i tanke til søerne og udsættes. I nogle søer udsættes der fisk hver dag, mens der i andre udsættes fisk fx en gang om ugen. Ved nogle søer er der et opbevaringsbassin, som fiskene leveres til fx en gang om ugen, og hvorfra der løbende udsættes fisk efterfølgende.

Der findes flere hundrede Put & Take søer i Danmark. Omkring 200 af disse er organiseret i foreningen ”Danske Ørredsøer”. Foreningens medlemmer er forpligtet til at leve op til foreningens standarder fx i forhold til faciliteter som toiletter og renspladser. Foreningen har endvidere nogle retningslinjer for adfærd i forbindelse med udøvelse af fiskeriet, fx at fisken skal aflives straks efter, at den er kommet på land, og om hvad der anses for en rimelig mængde fisk at fange. Retningslinjerne kan formidles ved skiltning ved søerne, eller via ansatte ved de søer, der er bemanded.

I den tidligere omtalte undersøgelse foretaget for Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i 2010 anslås det, at omkring en fjerdedel af lystfiskerne tilhører gruppen, der ”hyggefisker med venner og familie”. Blandt disse lystfiskere foretrækker ca. en tredjedel at fiske i Put & Take søer. Denne gruppe er samtidig kendetegnet ved en overvægt af kvinder og yngre lystfiskere sammenlignet med andre lystfiskertyper.

Det Dyreetiske Råds overvejelser og anbefalinger

Det Dyreetiske Råd mener, at Put & Take fiskeri rejser nogle etiske og mulige dyrevelfærdsmæssige problemer. Fiskene opdrættes som produktionsdyr, men i stedet

for at blive slagtet til konsum bliver fiskene sat ud i en sø, for at lystfiskere kan fange dem. Søen er afgrænset (naturligt eller fx med gitter) i forhold til omkringliggende vande, og der er ikke tale om udsætninger med henblik på, at fiskene skal have mulighed for at etablere sig som vilde bestande i et større vandssystem.

Grundlæggende finder Rådet det etisk problematisk at opdrætte og udsætte fisk alene med det formål at tilgodese en hobby, hvor udsætningen ikke indgår som led i naturpleje, og hvor fiskene for at tilgodese denne hobby skal gennemgå en ekstra belastning (sammenlignet med opdræt til konsum) i form af transport, udsætning og indfangning, inden de alligevel dør. I relation til dyrevelfærd mener Rådet, at opholdet efter udsætningen i søen kan give overvejelser i forhold til, hvordan fisken tilpasser sig de nye omgivelser, om disse omgivelser tilgodeser fiskens behov, og om og hvordan dynamikken i gruppen af fisk i søen ændres ved hver udsætning.

Over for dette står en række andre betragtninger. Det gælder en overvejelse om, at det af hensyn til at bevare den vilde bestand af fisk måske er bedre, at en del af lystfiskeriet foregår som Put & Take. En anden overvejelse er, at Put & Take fiskeri, med let adgang og faciliteter, gør lystfiskeri mere tilgængeligt for dem, der måske ikke ellers ville tage på fisketur fx langs kysten eller i en båd. Da der typisk er flere lystfiskere til stede, vil der tillige være en mulighed for instruktion og vejledning, som ikke altid forekommer, hvis man fisker på egen hånd. Put & Take fiskeri understøtter på den måde hensyn til at fremme de mindre erfarne lystfiskeres adgang til naturen og forståelse af, hvor maden kommer fra, og det kan være et afsæt for udvikling af anden form for lystfiskeri.

Rådet mener, at de velfærdsmæssige forhold for fiskene på nuværende tidspunkt er så dårligt belyst, at overvejelserne i et vist omfang er af principiel karakter. Men selv om Rådet anerkender, at de fisk, der fanges ved Put & Take fiskeri, trods alt tages med hjem, er det etisk problematisk ved selve det at opdrætte og udsætte fisk udelukkende til hobbyfangst efter et flertal Rådets medlemmers opfattelse så tungtvejende, at disse

medlemmer samlet set anbefaler, at Put & Take fiskeri ikke længere skal være tilladt. Et af Rådets medlemmer vægter de drøftede hensyn anderledes og bakker ikke op om denne anbefaling.

Hvis der mod flertallets anbefaling fortsat vil være Put & Take fiskeri, er alle Rådets medlemmer enige om, at der lovmæssigt bør fastsættes velfærdsrelevante krav til godkendelse og drift af Put & Take søer, ligesom det er tilfældet i Norge. Rådet anbefaler, at der i forbindelse med sådanne krav arbejdes på at udvikle visse forhold for at tilgodese fiskene bedst muligt. Rådet tænker her blandt andet på at sikre velegnede levesteder for fiskene i søerne, fx såfremt der ikke er tale om naturlige søer, at der stilles krav om at skabe en tilstrækkelig kompleksitet i søerne ved hjælp af sten, rør og andet. Rådet lægger også vægt på behovet for at sikre en tilstrækkelig formidling til lystfiskerne om, hvordan fiskene skal håndteres og aflives korrekt. Da Put & Take søerne tiltrækker de mindre erfarne lystfiskere, er det særligt påtrængende med krav om let tilgængelig og tydelig information og illustration, både ved skiltning og i form af brochurer.

Catch & Release

”Catch & Release” betyder, at fisken fanges og genudsættes. Der kan som tidligere nævnt være flere grunde til at genudsætte en fisk, når man har fanget den. Det kan være en uundgåelig sideeffekt af lystfiskeriet, hvis fisken er af en anden (evt. fredet) art, end den man fisker efter, eller den ikke har den rigtige størrelse. Men det kan også være en mere planlagt del af lystfiskeriet.

Nogle steder indgår Catch & Release som en del af projekter med opdræt og udsætning af fiskeyngel samt med naturpleje. Opdræt, udsætning og genudsætning kan ske med henblik på at sikre en truet fiskebestand, for at give fiskene og deres levesteder særlige udviklingsmæssige betingelser, eller for at skabe bedre betingelser for lystfiskeri end naturen selv vil kunne tilbyde. Arbejdet foregår som et samarbejde mellem offentlige myndigheder, lystfiskerorganisationer og

andre interessenter, og udgifterne til udsætningerne af fisk dækkes blandt andet af fisketegnsmidlerne. Igennem en årrække har der således været arbejdet på at fremme blandt andet den danske laksebestand. I disse områder fastsættes der kvoter for, hvor mange laks der må fanges og tages med hjem. Når kvoten er opbrugt, må der stadig fanges fisk, men laksene skal i givet fald genudsættes. Hvis alle laks, der bliver fanget, blev taget med hjem, ville der være risiko for overbelastning af bestanden.

En alternativ strategi til at fremme fiskebestanden kunne være helt at undlade fiskeri, eller at undlade fiskeri ud over den tilladte kvote. I så fald risikerer man dog at fjerne en stor del af motivationen for det

Ved nogle konkurrencer tages fiskene med hjem (her hornfisk og ørreder), men ved andre kan der være krav om, at fiskene skal sættes ud igen efter fangsten, såkaldt Catch & Release.

FOTO: KIM HOLM BOESEN

arbejde, der gøres i fiskeorganisationerne for at fremme fiskebestandene gennem opdræt og udsætning af fiskeyngel samt naturpleje. Denne strategi vil samtidig hindre fiskeri efter andre arter i samme område, der ikke er truet.

Andre gange er Catch & Release det bærende element i lystfiskeriet. Det kan fx være i forbindelse med lystfiskerarrangementer eller konkurrencer, hvor der kan være krav om, at de fisk, der fanges, skal genudsættes. Her fanges fisken, den måles og vejes, og efterfølgende bliver den genudsat. Da selve fangsten her er en del af det sportslige element, er den eneste reelle mulighed for at reducere antallet af genudsætninger at begrænse antallet af arrangementer og konkurrencer, antal deltagere eller antal fisk, hver deltager må fange. Lystfiskeri med Catch & Release som det bærende element kan også foregå uden at være i et organiseret regi. Det gælder fx geddefiskeri, hvor den enkelte lystfisker på egen hånd fisker efter gedder, men ikke nødvendigvis har nogen hensigt om at tage en gedde med hjem.

Det at blive fanget er en belastning, som udløser et stressrespons hos fisken. Hertil kommer at krogningen, fjernelsen af kroge og håndteringen inden og under genudsætningen kan påføre fisken væsentlige skader og yderligere stress, som reducerer dens chancer for overlevelse. Der er forskel på, hvor robuste fisk er. Hvor nogle måske er mest følsomme i forhold til skader på grund af kroge, er andre mere følsomme i forhold til skader på slimlaget som følge af håndteringen. Der er tillige stor forskel på, om og hvor hurtigt fisk kommer sig efter at være fanget – det afhænger blandt andet af fiskearten, omfanget af læsioner og vandkvaliteten. Nogle fisk synes at have genvundet normale fysiologiske og adfærdsmæssige niveauer i løbet af få timer til en dags tid efter fangsten, mens andre kan få varige mén. Endelig er der stor variation mellem fisk i forhold til, om de bliver fanget flere gange. Variationen er formodentlig koblet til blandt andet arts-, sted-, populations- og individmæssige forskelle. Der er således samlet set stor forskel på belastningen for fisk, der fanges og genudsættes, og dermed for deres overlevelse. I en ny rapport fra Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) anføres, at dødeligheden ved genudsætning

i gennemsnit – på tværs af arter og fiskemetoder – er 18 %, men for laksefisk vil kunne reduceres til under 5 %, hvis lystfiskerne anvender skånsomme metoder.

I den tidligere omtalte rapport fra DTU Aqua fra 2011 om danske laksebestande anføres det, at 40-90 % af de fangede laks genudsættes (omfanget varierer i forskellige vandløb), og at undersøgelser har vist, at det ikke har nogen betydning for den enkelte laks' gydesucces, om laksen tidligere er blevet fanget og genudsat. Det har dog betydning for dens overlevelse, og i rapporten understreges det, at det er vigtigt, at lystfiskeriet foregår på en skånsom måde, og der redegøres for, hvad dette indebærer.

Den vigtigste faktor for, om en fisk overlever genudsætningen, er, hvor dybt i svælg den er kroget. Hvor dybt fisken kroges afhænger bl.a. af typen af agn, og måden der fiskes på (fx brug af slækket line og hvornår der gives modhug). Om krogen har en eller flere krogspidser har tilsyneladende mindre betydning, mens størrelsen af krogen kan have større betydning for de skader, som krogningen medfører. Til gengæld giver kroge uden modhager bedre overlevelseschancer, da krogen forvolder mindre skade ved krogningen og fjernelsen. Kroge med C-form frem for J-form kan endvidere reducere dødeligheden, fordi krogens form begrænser de dybe krogninger. Også valget af agn kan have betydning, idet undersøgelser tyder på, at brug af naturlig agn resulterer i dybere krogninger end kunstig agn. Andre vigtige faktorer for overlevelsen ved genudsætning er høj vandtemperatur, der medfører øget stress for fisken, eller frostvejr, hvor fisken kan få frostskafer, hvis den løftes fri af vandet. Også den stress fisken udsættes for ved en lang "fight", eller ved at den tages op af vandet for at blive målt, vejet og fotograferet, samt en evt. ødelæggelse af slimlaget ved håndteringen, bidrager til at nedsætte overlevelseschancerne.

Valget af kroge og madding, teknik når fisken skal lokkes til at bide på, og når den trækkes ind ("fightes"), håndtering ved fjernelse af krogen, måling, vejning og evt. fotografering, samt håndteringen ved genudsætningen er således blandt de faktorer, der har

betydning for fiskenes overlevelse. DTU Aqua fremsætter i rapporten en række konkrete anbefalinger til at mindske antallet af genudsætninger og optimere overlevelseschancerne for de fisk, der genudsættes, jf. afsnittet "Andre relevante reguleringer, udredninger og anbefalinger" i "Eksisterende lovgivning og andre rammer". Tilsvarende anbefalinger er fremsat fra mange andre sider jf. litteraturen i Bilag 2.

Det Dyreetiske Råds overvejelser og anbefalinger

Catch & Release fiskeri giver anledning til både vel-færdsmæssige og etiske overvejelser, idet fiskene her fanges og genudsættes (med de ulemper det må medføre for fisken), og fangsten ikke resulterer i, at fisken aflives og tages med hjem. Efter Det Dyreetiske Råds opfattelse bliver det derfor afgørende set fra et etisk synspunkt, hvilket formål fangsten så tjener, og om fangsten kunne have været undgået. Rådet mener, at der her er behov for at skelne mellem genudsætninger af fisk, der er fanget med henblik på genudsætning, og fisk der utilsigtet er blevet fanget.

Det Dyreetiske Rådet finder generelt, at Catch & Release fiskeri, hvor fangst og genfangst indgår som det bærende element, hvad enten det er som en del af fiskearrangementer, konkurrencer eller på en selvstændig fisketur, er uacceptabelt. I lighed med de tyske og schweiziske overvejelser mener Rådet, at der skal være en fornuftig grund til at fiske. Efter Rådets opfattelse er det at fange en fisk, og dermed påføre fisken en ulempe, alene for fornøjelsens, spændingens og oplevelsens skyld, uden planer eller ønsker om at tage den med hjem men blot for at sætte den ud igen, ikke en fornuftig grund. Dette gælder også for børn, der introduceres til fiskeri ved Catch & Release af mindre fisk som fx skaller. Selv om der kan argumenteres for, at lystfiskeri her gøres mere tilgængeligt for børn med de positive effekter, det måtte have, mener Rådet samtidig, at det syn på brug af dyr, der formidles gennem denne form for Catch & Release, ikke bør fremmes.

Rådet har videre noteret sig, at dyreværnslovens § 9 forbyder brug af levende dyr som mål ved øvelses- og kapskydninger. Baggrunden for bestemmelsen fremgår ikke af forarbejderne, men efter Rådets opfattelse kan den afspejle en overvejelse om, at sådanne formål ikke anses for rimelige anvendelser af dyr. Rådet mener, at en tilsvarende overvejelse er påtrængende i forhold til at "fiske om kap" og lign. Rådet anbefaler derfor et forbud mod Catch & Release, hvor dette alene er det bærende element i lystfiskeriet.

Rådet har tillige drøftet Catch & Release i forbindelse med fiskeri efter andre fisk (det vil sige ved genudsætning

Det kan være vanskeligt at undgå bifangster – her er en lille ørred fanget med grej, der var tiltænkt en stor laks. I det omfang det er muligt, mener Det Dyreetiske Råd, at lystfiskere bør målrette deres fiskeri efter de ønskede fisk.

FOTO: KIM HOLM BOESEN

af fejlfangne fisk) og som led i naturforvaltning med afsatte kvoter til lystfiskeri. Rådet mener, at bifangster i et vist omfang må accepteres som en uundgåelig sideeffekt, hvis lystfiskeri skal være tilladt. Rådet forstår her bifangster som fisk, der utilsigtet er fanget, dvs. hvor lystfiskeren har fisket efter andre fisk med henblik på at tage disse med hjem. I det omfang at valg af fiskegrej, metoder, fiskevande og lign. kan reducere antallet af bifangster, mener Rådet, at lystfiskere bør målrette deres fiskeri mest muligt efter de ønskede fisk. Rådet mener i forlængelse heraf, at der bør være forbud mod at genudsætte en fisk, der kunne have været taget med hjem, dvs. at der kun bør genudsættes fisk, der af den ene eller den anden grund ikke må fiskes efter eller tages med hjem, fx pga. størrelse eller fredning.

Rådet kan bakke op om det arbejde, der gøres for at hjælpe fiskebestandene og pleje naturen, og kan som led i dette arbejde også acceptere, at der afsættes en kvote fisk til lystfiskerne, selv om bestanden ville være bedre tjent uden fiskeriet. Rådet er opmærksomt på, at en begrænsning for genudsætning af fisk kan betyde, at lystfiskerne bliver mindre motiverede for at bidrage til naturforvaltningsprojekterne, da kvoterne hurtigere kan blive brugt. Rådet minder dog om, at naturforvaltning først og fremmest er et offentligt anliggende, og mener ikke, at dette potentielle tab i bidraget til naturpleje bør være et tungvejende argument. Rådet peger i stedet på, at en sådan begrænsning også kan tænkes at øge motivationen for at skabe levesteder og udsætte fisk, der på længere sigt giver større kvoter eller frit fiskeri.

I det omfang at der er behov for at genudsætte fisk, bakker Det Dyreetiske Råd som tidligere nævnt op om de anbefalinger, der er fremsat i diverse rapporter og i lystfiskerkredse til at gøre dette mest skånsomt, så fisken stresses mindst muligt, og dens overlevelseschancer ikke forringes unødigt.

Bule- og stimefiskeri

Bule- og stimefiskeri er en form for havfiskeri, hvor en stor flok fisk (en stime), typisk af torsk eller sild,

Forfang til bule- og stimefiskeri. Yderst er en pirk med krog, mens der kan være forskellige øvrige kroge langs linen, fx en større krog med gummifyr (til torsk, øverst), eller flere mindre kroge (til sild, nederst).

FOTO: KIM HOLM BOESEN

lokaliseres ved hjælp af ekkolod fra en båd (på ekkoloddet ses stimen som en bule, deraf navnet). Når der fiskes efter torsk, er der 1-2 kroge på linen, mens der er 4-6 kroge på hver line, når der fiskes efter sild. Ved torskefiskeri fra en kutter sænker lystfiskerne efter tegn fra skipperen samtidig deres kroge i vandet. Med fiskegrejets udformning bliver der ligeledes sænket mange kroge med høj tæthed samtidig, når der fiskes efter sild. Når der med jævne mellemrum rykkes i linerne med denne relativt høje koncentration af både kroge og fisk, er der risiko for fejkrogning af fiskene, dvs. kroge sætter sig andre steder end i fiskenes munde – på kroppen, i finnerne eller i gællerne. Fejkrogning er uønsket blandt lystfiskere, primært fordi det anses som usportsligt, at fisken ikke selv har bidt på krogen. Hvis fisken er for lille og skal genudsættes, kan fejkrogning også være u hensigtsmæssig, da overlevelseschancerne forringes, hvis fisken er kroget fx i gællerne eller gennem bugvæggen, og vitale dele af fisken er blevet beskadiget.

Danmarks Sportsfiskerforbund afprøvede i 2009-2011 forskelligt fiskegrej og fiskemetoder med henblik på at nedbringe antallet af fejkrogninger ved bulefiskeri på torsk. Sportsfiskerforbundets undersøgelse peger på, at fejkrogninger vil kunne reduceres fra omkring 50 % til 35 %, uden at der fanges væsentligt færre fisk. Sportsfiskerforbundet anbefaler i undersøgelsesrapporten fortsat og intensiv udvikling af mere skånsomt grej og metoder. Der er dog ikke iværksat nye initiativer, og erfaringen tyder på, at anbefalingerne i rapporten ikke har vundet større udbredelse blandt lystfiskere.

Det Dyreetiske Råds overvejelser og anbefalinger

Det Dyreetiske Råd stiller spørgsmålstegn ved, om fejkrogninger i sig selv udgør et yderligere dyrevelfærdsproblem. Den stress og eventuelle smertepåvirkning, som fisken udsættes for ved krogningen, er muligvis ikke væsentligt forskellig, om fisken kroges i munden eller fx i ryggen. Fejkrogningen kan imidlertid betyde, at fisken bliver påført skader i vitale dele af kroppen, og fiskens overlevelseschancer derfor reduceres. Rådet ser

Torskfiskeri fra kutter. Der kan være en stor tæthed af kroge, når lystfiskerne samtidig sænker krogene i stimen af fisk, hvilket øger risikoen for fejlkrogninger.

FOTO: KAARE MANNICHE EBERT

derfor et væsentligt problem i relation til de fejlkrogede fisk, der undslipper, eller som skal genudsættes (også selv om kun få fisk genudsættes ved denne type fiskeri).

Rådet finder desuden, at fejlkrogning af omkring halvdele af fiskene er uacceptabelt højt og mener på baggrund af ovenstående hensyn, at antallet af fejlkrogninger skal reduceres betydeligt, hvis det fremover skal være tilladt at udøve bulefiskeri. Det Dyreetiske Råd bakker op om anbefalingerne fra Danmarks Sportsfiskerforbund og mener, at ansvaret ligger hos lystfiskerne selv for at udvikle mere skånsomt grej og metoder, og for at de erfaringer om reduktion af fejlkrogninger, der er på nuværende tidspunkt, tages i anvendelse. Rådet mener, at overvejelser om udviklingen af grej og metoder bør omfatte alle relevante forhold, herunder antallet af kroge, der anvendes og variationen af fiskearter, der fiskes efter samtidig. Rådet mener i forlængelse heraf, at lystfiskerne må være indstillet på, at en nedbringelse

af fejlkrogningerne dermed samtidig kan betyde et mindre effektivt bule- og stimefiskeri.

Levende agn

Levende dyr bruges som lokkemad for at få fiskene til at bide på krogen. Der anvendes typisk orme, maddiker og små fisk, fx skaller. Den levende lokkemad, eller agn, er i visse sammenhænge mere effektiv end de kunstige alternativer og foretrækkes derfor af mange lystfiskere til disse formål.

Ormene og maddikerne kan købes hos fiskegrejsforhandlere. De opbevares på køl i plastbeholdere. Når lystfiskeren er klar til at fiske, sættes ormen eller maddiken på fiskekrogen. Hvis lystfiskere vil bruge levende fisk som madding, må han eller hun selv ud og fange

dem forud for fiskeriet efter de ønskede arter, fx gedde, aborre og sandart. Den levende fisk monteres så på to kroge med hver tre krogspidser, og de to kroge sættes i henholdsvis mund og rygfinne.

De dyrevelfærdsmæssige betragtninger i forbindelse med brug af levende fisk som agn vanskeliggøres af den tidligere beskrevne usikkerhed om, i hvor høj grad fisk kan registrere og opleve smerte. De beskrevne forhold vedrørende fisk gælder naturligvis også for de fisk, der anvendes som levende agn. Vanskelighederne bliver endnu større i relation til orm og maddiker, da disse ikke er hvirveldyr, og dermed ikke besidder de samme anatomiske strukturer til registrering og evt. oplevelse af smertepåvirkninger, som kendes fra fx fisk og mennesker. At der hos orme og maddiker registreres en eller anden form for påvirkning sandsynliggøres dog af, at de vrider sig ved montering på kroge.

Det Dyreetiske Råds overvejelser og anbefalinger

Det Dyreetiske Råd mener ikke, at det er acceptabelt at anvende levende fisk som agn. Fisken udsættes herved for en – efter Rådets opfattelse – unødvendig stresspåvirkning og formodentlig også for en smertepåvirkning. Rådet har svært ved at se, hvordan dette er foreneligt med dyreværnslovens bestemmelse om at beskytte dyr bedst muligt mod smerte og lidelse m.m. Rådet mener, at dette hensyn til beskyttelse af dyr vejer tungere end hensynet til lystfiskerens ønske om at anvende den mest effektive agn. Det Dyreetiske Råd anbefaler derfor, at det gældende forbud mod brug af levende hvirveldyr som agn også skal omfatte fisk. Hvis lystfiskeren gerne vil bruge fisk som agn, skal disse derfor først aflives efter de tidligere nævnte anbefalinger.

Det Dyreetiske Råd mener grundlæggende, at man skal vise respekt for brug af levende dyr, men på nuværende tidspunkt finder Rådet ikke, at der foreligger tilstrækkelig viden om hvirvelløse dyr som fx orm og maddiker til, at Rådet ud fra en velfærdsmæssig betragtning kan tage stilling til brug af disse dyr som levende agn. Rådet vil dog ikke afvise, at også dette kan vise sig

dyrevelfærdsmæssigt problematisk og anbefaler, at der anvendes alternativer, hvor dette er muligt.

Konklusioner

Det Dyreetiske Råd vil med denne udtalelse gerne øge opmærksomheden på relevante etiske hensyn, herunder velfærdsmæssige, i relation til lystfiskeri. Rådets overordnede holdning er, at lystfiskeri som udgangspunkt skal betragtes som andre former for brug af dyr. Det betyder blandt andet, at der må stilles visse betingelser til lystfiskeriets udøvelse, og Rådet vurderer, at der er behov for at evaluere balancen mellem hensyn til lystfiskerne og hensyn til fiskene samt for at revurdere praksis omkring lystfiskeri. Rådet har i denne udtalelse koncentreret drøftelserne om følgende problemområder: fiskevelfærd, Put & Take fiskeri, Catch & Release fiskeri, bulefiskeri og brug af levende agn.

Fiskevelfærd

Efter Det Dyreetiske Råds opfattelse er der behov for visse lovmæssige tiltag omkring lystfiskeri, og der er desuden behov for, at den viden og de anbefalinger, der allerede er fremsat fra anden side, udbredes til lystfiskere generelt. Rådet mener, at der her påhviler lystfiskerorganisationerne en stor opgave med at formidle disse anbefalinger til lystfiskerne, og Rådet peger på behovet for deciderede kampagner rettet mod lystfiskere. Blandt anbefalingerne fremhæver Rådet især dem, der vedrører skånsomme fangstmetoder samt genudsætning og aktiv aflivning af fisk, der skal med hjem.

Det Dyreetiske Råd har drøftet muligheden for at afholde kurser med aflæggelse af prøve som forudsætning for, at man kan erhverve fisketegn. Rådet vurderer, at den viden, man tilegner sig gennem et sådant kursus, vil kunne bidrage væsentligt til at sikre, at lystfiskeriet foregår så skånsomt som muligt. Et af Rådets medlemmer mener, at det vil være rimeligt at stille krav om et obligatorisk kursus med prøve, mens de øvrige medlemmer er betænkelige ved dette som første skridt

og i stedet anbefaler i første omgang at gå ad frivillighedens vej med kurser i regi af lystfiskerforeningerne. Disse medlemmer er dog samtidig bekymrede for, om kampagner og frivillige kurser alene har tilstrækkelig effekt og anbefaler derfor videre, at erhvervelsen af fisketegn og fiskekort i højere grad skal ledsages af informationer om regler og anbefalinger vedrørende lystfiskeri, samt at der på internettet etableres en form for interaktiv barriere med relevante spørgsmål, som den, der ønsker at erhverve et fisketegn er nødt til at forholde sig til, før fisketegnet kan erhverves. Hvis ikke opgaven kan løftes ad denne vej, mener disse medlemmer af Rådet, at obligatoriske kurser og prøver i offentligt regi alligevel bør overvejes. Rådet mener i forlængelse heraf også, at kravet om at erhverve et fisketegn bør gælde for alle, der ønsker at dyrke lystfiskeri, og at aldersgrænserne bør evalueres.

Det Dyreetiske Råd opfordrer til, at der sættes mere fokus på fisk, både i velfærdsforskning og i relation til udvikling af skånsomt fiskegrej og -metoder. I det omfang at der allerede kan peges på forhold, grej og metoder, der er mere skånsomme, mener Rådet, at lystfiskere har en forpligtelse til at anvende disse. Rådet mener i forlængelse heraf, at det generelt ikke bør være tilladt at anvende kroge med modhager.

Put & Take

Det Dyreetiske Råd finder det etisk problematisk at opdrætte og udsætte fisk alene med det formål at tilgodese en hobby, hvor udsætningen ikke indgår som led i naturpleje, og hvor fiskene for at tilgodese denne hobby skal gennemgå en ekstra belastning i form af transport, udsætning og indfangning, inden de alligevel dør. Rådet mener endvidere, at opholdet i de nye omgivelser kan give anledning til visse velfærdsmæssige overvejelser. Selv om Put & Take fiskeri også kan understøtte andre forhold, som Rådet anser for positive, er det etisk problematisk ved selve det at opdrætte og udsætte fisk udelukkende til hobbyfangst efter et flertal af Rådets medlemmers opfattelse så tungtvejende, at disse medlemmer samlet set anbefaler, at Put & Take fiskeri ikke længere skal være tilladt. Et af Rådets medlemmer vægter de drøftede hensyn

anderledes og bakker ikke op om denne anbefaling.

Hvis der mod flertallets anbefaling fortsat vil være Put & Take fiskeri, er alle Rådets medlemmer enige om, at der lovmæssigt bør fastsættes velfærdsrelevante krav til godkendelse og drift af Put & Take søer, og at der bør arbejdes på at udvikle visse forhold i søerne for at tilgodese fiskene bedst muligt. Endelig lægger Rådet vægt på behovet for at sikre en tilstrækkelig, let tilgængelig og tydelig formidling til lystfiskerne om, hvordan fiskene skal håndteres og aflives korrekt.

Catch & Release

Det Dyreetiske Rådet finder generelt, at Catch & Release fiskeri, hvor fangst og genfangst indgår som det bærende element, hvad enten det er som en del af fiskearrangementer, konkurrencer eller på en selvstændig fisketur, er uacceptabelt. Rådet mener, at der skal være en fornuftig grund til at fiske, og det at fange en fisk, og dermed påføre fisken en ulempe, alene for fornøjelsens, spændingens og oplevelsens skyld, uden planer eller ønsker om at tage den med hjem men blot for at sætte den ud igen, er efter Rådets opfattelse ikke en fornuftig grund. Rådet anbefaler derfor et forbud mod Catch & Release, hvor dette alene er det bærende element i lystfiskeriet.

Ved Catch & Release i forbindelse med fiskeri efter andre fisk og som led i naturforvaltning, mener Rådet, at genudsætning af bifangster i et vist omfang må accepteres som en uundgåelig sideeffekt. Rådet forstår her bifangster som fx fredede eller for små fisk, der utilsigtet fanges, selv om lystfiskeren har fisket efter andre fisk med henblik på at tage disse med hjem. I det omfang at valg af fiskegrej, metoder, fiskevande og lign. kan reducere antallet af bifangster, mener Rådet, at lystfiskere bør målrette deres fiskeri mest muligt efter de ønskede fisk. Rådet mener i forlængelse heraf, at der bør være forbud mod at genudsætte en fisk, der kunne have været taget med hjem. I det omfang at der er behov for at genudsætte fisk, bakker Det Dyreetiske Råd op om de anbefalinger, der er fremsat fra anden side til at gøre dette mest skånsomt.

Bule- og stimefiskeri

Det Dyreetiske Råd ser et væsentligt problem i relation til fejlkrogede fisk, der undslipper, eller som skal genudsættes, da fejlkrogningen kan betyde, at fisken bliver påført skader i vitale dele af kroppen, og dens overlevelseschancer derfor reduceres. Rådet finder, at fejlkrogning af omkring halvdelen af fiskene er uacceptabelt højt og mener, at antallet af fejlkrogninger skal reduceres betydeligt, hvis det fremover skal være tilladt at udøve bulefiskeri.

Det Dyreetiske Råd mener, at ansvaret ligger hos lystfiskerne selv for at udvikle mere skånsomt grej og metoder, og for at de erfaringer om reduktion af fejlkrogninger, der er på nuværende tidspunkt, tages i anvendelse. Rådet mener, at overvejelser om udviklingen af grej og metoder bør omfatte alle relevante forhold, og at lystfiskerne må være indstillet på, at en nedbringelse af fejlkrogningerne samtidig kan betyde et mindre effektivt bule- og stimefiskeri.

Levende agn

Det Dyreetiske Råd mener ikke, at det er acceptabelt at anvende levende fisk som agn. Rådet har svært ved at se, hvordan dette er foreneligt med dyreværnslovens bestemmelse om at beskytte dyr bedst muligt mod smerte og lidelse m.m. Det Dyreetiske Råd anbefaler derfor, at det gældende forbud mod brug af levende hvirveldyr som agn også skal omfatte fisk. Hvis lystfiskeren gerne vil bruge fisk som agn, skal disse derfor først aflives efter gældende anbefalinger.

Det Dyreetiske Råd finder på nuværende tidspunkt ikke, at der foreligger tilstrækkelig viden om hvirvelløse dyr som fx orm og maddiker til, at Rådet ud fra en velfærdsmæssig betragtning kan tage stilling til brug af disse dyr som levende agn. Rådet anbefaler dog, at der anvendes alternativer, hvor dette er muligt.

Bilag 1

Det Dyreetiske Råds aktiviteter i forbindelse med udtalelsen

Det Dyreetiske Råd har drøftet emnet lystfiskeri på 4 møder samt gennem e-mail korrespondance i perioden juni 2012 – juli 2013. Rådet har haft kontakt med en række personer og repræsentanter for relevante organisationer med henblik på at udrede forskellige aspekter af emnet lystfiskeri og retter en stor tak til dem, der har bidraget.

Følgende har deltaget i et møde med Rådet med henblik på at bidrage til afdækning af emnet: Jesper Mogensen, professor ved Institut for Psykologi, KU og leder af Unit for Cognitive Neuroscience; Kaare Manniche Ebert, fiskebiolog ved Danmarks Sportsfiskerforbunds sekretariat; Verner W. Hansen, formand for Danmarks Sportsfiskerforbund; Max Thomsen, næstformand for Ferskvandsfiskeriforeningen; Allan Riboe, præsident for Dansk Havfiskerforbund; Jerk Sönnichsen, formand for Federation of Fly Fishers Denmark og Kim Holm Boesen, formand for Fiskeringen.

Rådet vil endvidere gerne rette en ekstra tak til dem, der har kommenteret et tidligere udkast til de faktuelle dele af udtalelsen: Kim Holm Boesen, Kaare Manniche Ebert, Verner W. Hansen, Jesper Mogensen, Jerk Sönnichsen, Allan Riboe og Max Thomsen. Eventuelle fejl og mangler i udtalelsen er naturligvis Rådets ansvar. Rådet vil afslutningsvis gerne sige tak for lån af fotos til: Kim Holm Boesen, Kaare Manniche Ebert og Kris Jeppesen, Sport Dres. Omslagsfoto: Scanpix (skind og skæl på gedde).

Cecilie Heerdegen Leth, cand. jur, fuldmægtig, har fungeret som juridisk sekretær. Stine B. Christiansen, dyrlæge, MSc, specialkonsulent, har fungeret som faglig sekretær.

Bilag 2

Litteratur

Det Dyreetiske Råd har ved udarbejdelsen af udtalelsen konsulteret en række relevante bøger, rapporter og videnskabelige artikler. Den væsentligste del af litteraturen er anført herunder.

Arlinghaus, R. & Schwab, A. (2011): Five ethical challenges to recreational fishing: what they are and what they mean. *American Fisheries Society Symposium* 75, 219-234.

Arlinghaus, R., Schwab, A., Riepe, C. & Teel, T. (2012): A primer on anti-angling philosophy and its relevance for recreational fisheries in urbanized societies. *Fisheries*, 37:4, 153-164.

Braithwaite, V. (2010): *Do fish feel pain?* Oxford University Press.

Branson, E. J. (ed.) (2008): *Fish Welfare*. Blackwell Publishing Ltd.

Cooke, S. J. & Sneddon, L. U. (2007): Animal welfare perspectives on recreational angling. *Applied Animal Behaviour Science*, 104, 176-198.

Danmarks Sportsfiskerforbund (2011): Testfiskeri på Øresund i 2009-2011 med henblik på at reducere antallet af fejlkrogede torsk.

DTU Aqua (2011): Fiskeri i vandløb med bestande af laks. Notat til NaturErhvervstyrelsen (Fødevarerministeriet), Naturstyrelsen (Miljøministeriet) og fiskeriberettigede (grundejere og lystfiskerforeninger).

Europarådet (2005): Recommendation concerning farmed fish. T-AP 05/12/2005.

European Food Safety Authority (EFSA) (2004): Opinion of the Scientific Panel on Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to

welfare aspects of the main systems of stunning and killing the main commercial species of animals.

European Food Safety Authority (EFSA) (2004): Scientific Report of the Scientific Panel for Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to welfare aspects of animal stunning and killing methods.

European Food Safety Authority (EFSA) (2009): General approach to fish welfare and to the concept of sentience in fish, Scientific Opinion of the Panel on Animal Health and Welfare.

European Food Safety Authority (EFSA) (2009): Species specific welfare aspects of the main systems of stunning and killing of farmed atlantic salmon, Scientific Opinion of the Panel on Animal Health and Welfare.

European Inland Fisheries Advisory Commission (EIFAC) (2008): Code of practice for recreational fisheries. EIFAC Occasional Paper no. 42. The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO).

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (2012): Technical guidelines for responsible fisheries: recreational fisheries no. 13.

Huntingford, F. A., Adams, C., Braithwaite, V. A., Kadri, S., Pottinger, T. G., Sandøe, P. & Turnbull, J. F. (2006): Current issues in fish welfare. *Journal of Fish Biology*, 68, 332-372.

Huntingford, F., Adams, C., Braithwaite, V. A., Kadri, S., Pottinger, T. G., Sandøe, P. & Turnbull, J. F. (2007): The implications of a feelings-based approach to fish welfare: a reply to Arlinghaus et al. *Fish and Fisheries*, 8, 277-280.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2009): *Lyst- og fritidsfiskere*. Fiskepleje og fiskeriregler.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2010): *Analyse af adfærd, motiver og præferencer blandt danske lystfiskere*.

Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) (2013): Telemetristudie av ørret i Hemsil. Kartlegging av leveområder, effekter av fang-og-slip fiske og kraftverkstekniske inngrep i vassdraget.

Rose, J.D. (2002): The neurobehavioral nature of fishes and the question of awareness and pain. *Reviews in Fisheries Science*, 10 (1), 1-38.

Rose, J.D. (2007): Anthropomorphism and 'mental welfare' of fishes. *Diseases of aquatic organisms*, 75, 139-154.

Rose, J.D., Arlinghaus, R., Cooke, S. J., Diggles, B. K., Sawynok, W., Stevens, E. D. & Wynne, C. D.L. (2012): Can fish really feel pain? *Fish and fisheries*, doi: 10.1111/faf.12010.

Rådet for Dyreetikk: (1998): Uttalelse om Sportsfiske – ”Fang og slipp”.

Rådet for Dyreetikk (2005): Uttalelse om jakt, fangst og fiske på dyr i hegn/steng, og utsetting av oppdrettete dyr i naturen for jakt/fiske.

Sneddon, L. U. (2011): Pain perception in fish – evidence and implications for the use of fish. *Journal of Consciousness Studies*, 18, no. 9-10, 209-229.

Vitenskabskomiteen for mattrygghet (VKM) (2010): Risk assessment of Catch and Release. Opinion of the Panel on Animal Health and Welfare of the Norwegian Scientific Committee for Food Safety.

